

Apare cu sprijinul Primăriei sectorului 2 București, primar Neculai Onțanu

Luceafărul

de dimineață

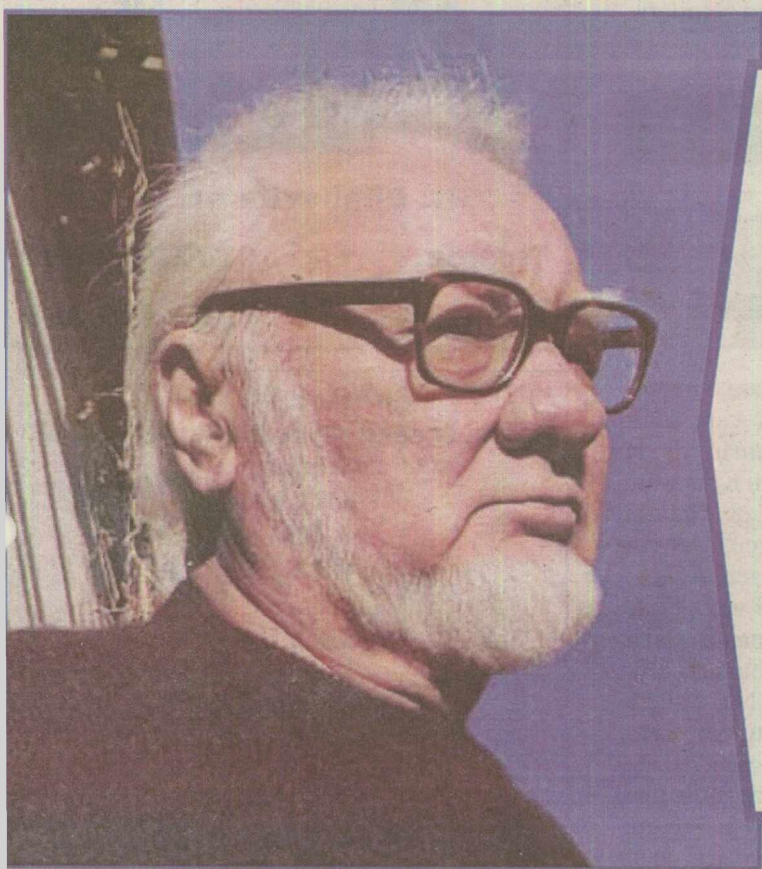
Localitate:

DEVA

2
LUCEAFARUL

Săptămânal de cultură al Uniunii Scriitorilor din România

Nr. 27 (899), Miercuri, 16 septembrie 2009, 16 pagini. Preț: 3 lei

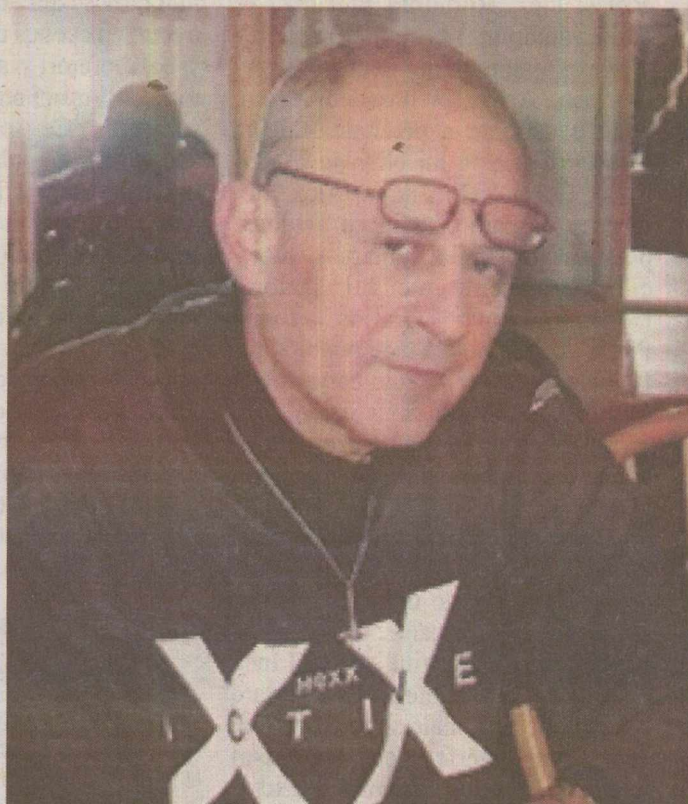
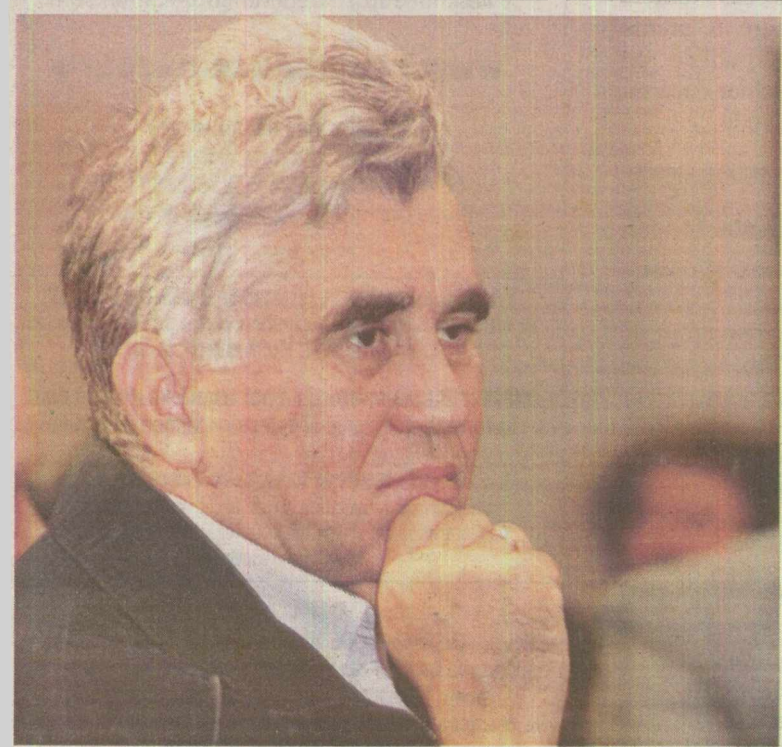
Paul GOMA

ADEVĂRUL ȘI (SAU) CREDIBILUL

(Pagini de Jurnal)

DAN CRISTEA:**Romanul
lui Camil****ION BUDUCA:****Diavolul și
ucenica sa****SORIN LAVRIC:****Tristetea
grafomaniei
fără orizont****HORIA GÂRBEA:****Dincolo
și dincoace
de logică.
Reciclarea
vinovăției
și Alien 4****ANA-MARIA NISTOR:****Cerbu' mării,
cerbule****DARTS:****Lupta adînc
inegală cu
mitocănia****CONSTANTIN STAN:****Antijocul
o să stea acasă**

Două proze de Marius Tupan

Poeme de Ioan Evu

În numărul viitor:

Un interviu cu Augustin FRĂȚILĂ

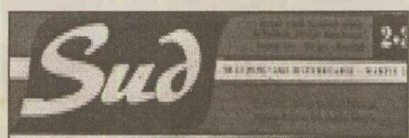
Ion Hobana a devenit președintele Secției de literatură pentru copii și tineret a ASB

În ziua de 8 septembrie, la sediul Uniunii Scriitorilor, a avut loc Adunarea Generală a Secției de literatură pentru copii și tineret a Asociației Scriitorilor București. Cei prezenți l-au ales ca președinte al secției, în unanimitate, pe scriitorul Ion Hobana. El va face parte

din ConsiliulUSR alături de scriitoarea Florica Bud, aleasă, de asemenea, în unanimitate. Din Comitetul Director al secției vor mai face parte în următorii patru ani Gh. Zarafu, Crina Boșan, Gh. Șovu, Gh. Grosu, iar Geo Călugăru, Victor Stan și Lidia Novac au fost

desemnați ca supleanți ai acestui comitet. Reamintim că adunările următoare ale secțiilor vor avea loc astfel: Dramaturgie – 17 septembrie, ora 10, la sediul USR; Poezie și Proză - 21 și 22 septembrie, ora 9.30, ambele la Teatrul Nottara, Sala Mare.

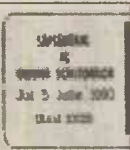
Revista revistelor

Revista bolintineană „Sud” apare în continuare tot mai consistentă. Numărul de vară, 7-8 pe 2009, va fi urmat, desigur, de cel care îl va comemora, ca în fiecare an de Sf. Dumitru, pe autorul „Mumei lui Ștefan cel Mare”, ocazie cu care se vor decerna (24 octombrie, pentru că sârbațoarea cade luni) și premiile tradiționalului concurs omonim. Din anușorul publicat în acest număr, rezultă că ne vom afla la ediția a XXIX-a (în titlu) sau a XXVII-a a numitului concurs. Cum de la Revoluție au trecut doar aproape 20 de ani, presupunem că un corector generos a pus un X în plus. Să contăm deocamdată, după socoteala noastră, pe a XVII-a ediție, ceea ce oricum nu e puțin! Numărul curent se deschide cu două materiale de mare interes: un interviu realizat de Constantin Carabău, neobositul animator al publicației, cu scriitorul Ion Dumitru, liderul societății culturale germane „Apoziția”, fost marinar și permanent poet, și un articol al lui Ion Cucu, fotograf al scriitorilor, care semnează „o istorie a privirii”. Interviul cu Ion Dumitru se continuă cu șase scurte poeme de autorul româno-german. În celelalte pagini, oferă articole demne de tot interesul Liviu Ioan Stoiciu, C. Stănescu, Teodor Vărgolici (despre Ovidiu Papadima), Florentin Popescu, Radu Voinescu. Vitrina cărților e prezentată de poeta Victoria Milescu. La rubrica „Scriitori din Sud” îi găsim pe teleormănenii Ana Dobre (una dintre primele laureate ale Concursului Dimitrie Bolintineanu), pe prozatorul și criticul Gheorghe Stroe, iar ca poeți, pe Florea Burtan și Liviu Nanu. Mai iscălesc Dumitru Matală, Călin Stănculescu și G. Apostoiu ceea ce arată că „Sud” poate aduna o echipă de colaboratori pe care multe

publicații ar invidia-o. Numărul următor, fiind fără îndoială dedicat concursului, va fi dominat de tineri creatori ce vor sfîrși invidia confrăților.

România literară

Revista „România literară”, recentă beneficiară a unei meritate și uriașe subvenții din partea AFCN, are meritul de a rămîne egală cu ea însăși în vremuri de restriște ca și în cele de opulență bugetară. Asemeni soarelui care – în ciuda lui Ptolemeu, apud Nichita Stănescu – răsare mereu din același loc, „România literară” se înalță săptămînal la zenitul presei literare și apune numai pentru a se ivi din nou. Apare pretutindeni acum, după o subțiere a prezenței sale la chioșcuri, revista lui Nicolae Manolescu, Gabriel Dimisianu, Alex Ștefănescu, în care căutăm cu aviditate poemele lui Emil Brumaru și rubricile permanente ale lui Tudorel Urian, Cosmin Ciotloș, Ioana Pârvolescu (cînd nu face nedreptăți), Livius Ciocărlie, Angelo Mitchievici (dacă nu scrie proză și chiar dacă scrie), Marina Constantinescu (ca să aflăm dacă ploua cînd s-a dus ea la teatru).

Din păcate, situl www.romlit.ro, cu care fiecare dintre noi economiseam, în vreme de criză, trei lei pe săptămîină, ne întoarce o antipatică inscripție: „Cannot find server”. Încă nu știm dacă e o strategie de colectare sau rețelele neuronale ale vreunui fost colaborator interferă cu wireless-ul redacției. Cert este că revista se citește cu plăcere în fiecare ungher al său și ar fi nedrept să evidențiem un număr sau un articol în defavoarea altora.

Revista **Ramuri**, fondată în 1905 publică un număr dublu iulie-august

2009. Pe prima pagină apare o impresionantă listă a autorilor care semnează în respectivul număr, de la Péter Esterhazy la Claudiu Komartin, și care îi mai cuprinde pe Gabriel Dimisianu, Gh. Grigurcu, Adrian Popescu, Mircea Ghitulescu, Angelo Mitchievici alături de alți vreo 40 de scriitori. Lista e impresionantă așadar pentru aproape oricine, nu și pentru comisia de evaluare AFCN care nu a acordat niciun ban **Ramurilor** centenare, preferînd publicații create alaltăieri și care au primit mult mai mulți bani decît pot cheltui în cele trei luni rămase din 2009. Culmea că anul trecut, cu același colectiv de redactori și colaboratori și același program editorial, **Ramuri** era în fruntea listei de subvenții. Ce se va întîmpla anul acesta? Multe publicații nu vor putea deconta integral fondurile primite și banii, ce puteau fi folosiți de alte reviste, se vor întoarce la buget. Dacă un săptămînal de tradiție poate primi aproape două miliarde de lei vechi, ar putea și un lunar centenar să primească măcar a zecea parte din această sumă cu care s-ar descurca o vreme pe timpuri de criză. Numele membrilor comisiei care a comis această nedreptate sunt publice, pe internet și, cum se știe, chiar dacă nu erau, Cineva e sus și le vede.

Calendar

16.09.1937 - Victoria Ana Tăușan
17.09.1921 - Gica Iutes
17.09.1948 - Maria Urbanovici
18.09.1927 - Stelian Filip
18.09.1948 - Andrei Oișteanu
20.09.1918 - Adina Arsenescu
20.09.1937 - Petre Got
20.09.1942 - Ștefan Pârvolescu
22.09.1930 - Eugenia Tudor-Anton

Uniunea Scriitorilor din România anunță cu deosebită tristețe încetarea din viață a poetului și prozatorului Damian NECULA. Damian NECULA s-a născut la data de 14 februarie 1937, București. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității București în anul 1965. A lucrat ca redactor la revista

Viața Românească până în 1987, când s-a stabilit în Franța. A debutat în *Gazeta literară* în anul 1962. A debutat editorial cu un volum de versuri apărut în 1967. A publicat numeroase volume de versuri și proză, printre care romanele: *Frica*, 1976; *Ispita într-o dimineață ploioasă*, pentru care a primit Premiul Asociației

Scriitorilor din București. Romanul *Sărbătoare continuă*, apărut abia în 1996, a fost citit în 1989 la Europa Liberă și reprezintă o frescă a României în ultimii ani ai dictaturii comuniste. Prin dispariția poetului și prozatorului Damian NECULA literatura română suferă o grea pierdere.

Luceafărul

de dimineață

Revistă de cultură
a Uniunii Scriitorilor din România
Editor: Asociația
LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ

Apare cu sprijinul

Str. Dimbovita nr. 59-61

Telefon: 0372.118.300

Fax: 0372.118.330

Director: DAN CRISTEA
Responsabil de redacție: GELU NEGREA

Redacția:

HORIA GÂRBEA

BOGDAN GHIU

SORIN LAVRIC

IOLANDA MALAMEN

STELIAN TĂBĂRAȘ

Colegiu editorial:

RADU F. ALEXANDRU

GABRIEL CHIFU

LIVIU CIOCĂRLIE

TRAIAN T. COȘOVEI

MIHAI ȘORA

CORNEL UNGUREANU

Art director: GELU IORDACHE
Administrație, difuzare: EUGEN CRIȘAN

Tipărit la CROMOMAN

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ
este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.)

Adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1
Tel: (021)-312.96.93; Tel./Fax: (021)-212.79.83

e-mail: luceafaruldimeineata@gmail.com

www.revistaluceafarul.ro

Banca Română de Dezvoltare -
Sucursala Victoria, București
Cont Lei: RO29BRDE445SV36784884450
Cont Euro: RO25BRDE445SV36784964450

ISSN 2065-7536

Autorii care doresc să fie recenzati în paginile LUCEAFĂRULUI DE DIMINEAȚĂ sunt rugați să expedieze cărțile pe adresa redacției: Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1

IMPORTANT! Colaboratorii ne pot trimite materiale doar în format electronic și culese cu semne diacritice!

Reguli generale de corespondență cu redacția:
Manuscrisele nesolicitate și nepublicate nu se înapoiază.
Textele trimise către rubrica Poșta redacției vor purta pe plic mențiunea respectivă.

DIFUZARE

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ poate fi cumpărată de la chioșcurile RODIPET din București și din țară. În București mai poate fi găsită la librăria de la Muzeul Literaturii. De asemenea, se pot face abonamente prin Poșta Română; număr de catalog: 19379

Persoană de contact: Cristi Cristescu; tel.: 0724.285.595

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu răspunde pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Revista LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ promovează diversitatea de opinii, iar responsabilitatea afirmațiilor cuprinse în paginile sale aparține autorilor articolelor.

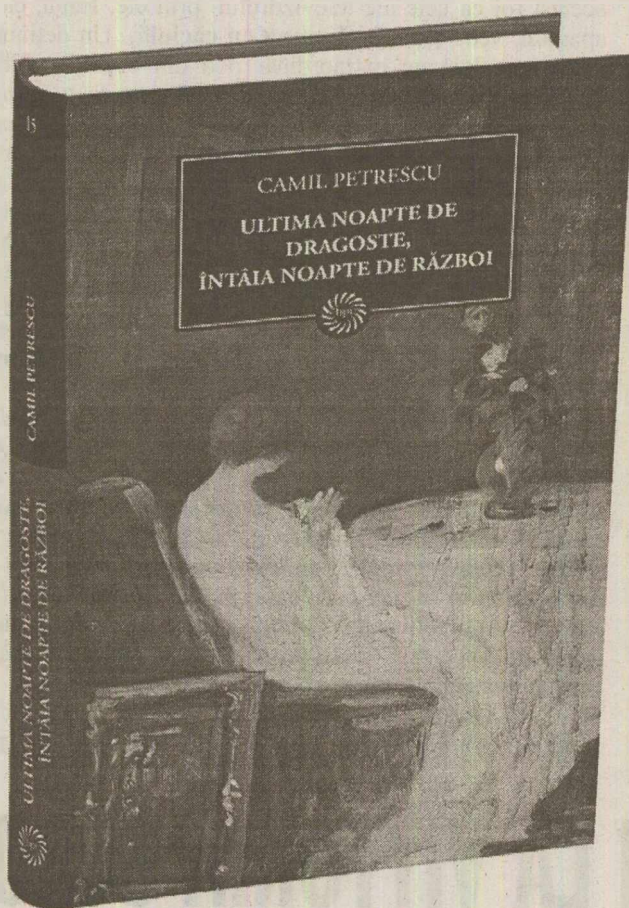
ROMANUL LUI CAMIL

Apariția, în noiembrie 1930, a romanului lui Camil Petrescu, **Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război**, a suscitat numeroase cronici și comentarii literare în presa vremii, iar printre semnatarii acestora găsim nume prestigioase, precum cele ale lui Șerban Cioculescu, Perpessicius, Eugen Ionescu, Pompiliu Constantinescu, Mihail Sebastian, Andrei Tudor, Camil Baltazar sau Lucian Boz. Firește, au scris apoi, în capitole de istorie literară sau altfel, și E. Lovinescu, și G. Călinescu, și mai toți criticii importanți care au venit în urma lor. A trebuit însă să treacă îndeajuns de mult timp pentru a se observa și comenta faptul că personajul-narator la persoana întâi din carte, Ștefan Gheorghidiu, este deopotrivă, în spiritul mai nou al romanului modern sau neomodern, și omul care scrie, scriitorul (nu autorul). Nu știu dacă Nicolae Manolescu, unde găsec remarca, este chiar primul care face această recitare („Camil Petrescu n-a luat în seamă un lucru, și anume că Ștefan Gheorghidiu scrie un roman“), în orice caz prezentul scrisului e clar subliniat, atât în prima parte a romanului, cât și în a doua, de către eul care scrie. Astfel, în prima parte a cărții, în câteva rânduri deosebit de pertinente și pentru estetica („minimalistă“, am zice astăzi) pe care o urmează romanul („Eram ca într-o zi imensă și întâmplările acestea mici, amănunțite până la fracții de impresie, erau printre cele mai importante din viața mea. Astăzi, când le scrie pe hârtie, îmi dau seama, iar și iar, că tot ce povestesc nu are importanță decât pentru mine, că nici nu are sens să fie povestite“, p. 130), ca și în cea de-a doua, a întâmplărilor de pe front („și, acum când scriu, știu că...“, p. 268).

Nu se poate vorbi, ca la Proust, de o „ucenicie“ a omului de litere de-a lungul operei, dar o „recitare“ a cărții, cum încerc și eu aici, în această cronică, poate depista și exemple, deloc trase de păr, de „autoreferențialitate“, când romanul se referă la el însuși și la modul cum e scris, așa cum sunt, de pildă, criticile presărate printre rânduri la adresa sentimentalismului și a melodramaticului din literatura vremii, comparațiile cu literatura de război apărută pe alte meleaguri (cartea lui Remarque, **Martorii** lui Jean Norton Cru și, mai cu seamă, **Vijeliile de oțel**, a lui E. Junger, volum care se bucură, chiar în zilele noastre, de redescoperirea entuziastă a presei franceze) sau încercarea de a justifica, din punct de vedere psihologic, întrebuintarea persoanei întâi, care, după Camil Petrescu, s-ar cuveni să fie folosită de „oricine vorbește despre dragoste“, din motiv că trebuie evitat, în acest caz, rostirea în numele celorlalți, „pentru că sentimentele pe care le încearcă sunt incomunicabile“. Exemplul însă cel mai elocvent de „autoreferențialitate“, în care se dezvăluie ceva din „perspectivismul“ romanului („între oglinzi paralele“), aplicabil la crearea câtorva din personajele sale din impresii multiple și adesea contradictorii, e de întâlnit în metafora „ușilor cu oglinzi, împărțite în mici careuri“, din casa lui Nae Gheorghidiu, și care îl reflectă pe acesta de două ori („odată în picioare, greoi, aprig, sigur de el și combativ, iar a doua oară răsfrânt, fărâmițat de careurile oglinzilor din ușă, într-o multiplicare de imagini tăiate, fără formă, lucioase și iuți“, p. 81-82).

Romanul lui Camil e bine conceput și remarcabil asamblat, uneori chiar contrapunctic, iar combinarea celor două părți, atât de diferite la prima vedere, romanul intim, fictiv, și romanul de război, trăit (acesta construit, cum scrie Camil, „după memorialul de campanie al autorului, împrumutat, cu amănunte, cu tot, eroului“) anticipează paradigma teoretică actuală, a amalgamului de stiluri și genuri, ca și promovarea prozei-document. Nu se susține în niciun caz aserțiunea lui G. Călinescu, potrivit căreia jurnalul de campanie „ar fi putut să lipsească fără a știrbi nimic din substanța romanului“. Și aceasta exact pentru faptul că amândouă părțile configurează, în grade diferite și cu mijloace la fel de diferite, căutarea adevărului sau căutarea de sine a eroului cărții. Prima parte ar aparține lumii interioare, a faptelor psihice, a sufletului, a lucidității cazuistice, a conștiinței („Singura existență reală e aceea a conștiinței“), partea a doua ar ține mai mult de lumea din afară, a actelor și trăirilor, a „belșugului de vederi și senzații“. În cele două experiențe, a iubirii răsturnate în gelozie și a războiului („Altul, în locul meu, s-ar fi comportat mai demn?“),

Ștefan Gheorghidiu caută același lucru, și anume, o „verificare și o identificare“ a eului propriu sau, cu alte cuvinte, o confirmare, o „adeverire“ a formulei sufletești personale. Experiența războiului, care înseamnă „mai ales sinceritate, aproape de pământ și de piatră“, covârșește orice altceva, fiind situația-limită, evenimentul de proporții cosmice de la baza căruia poate începe o nouă cunoaștere de sine și a lumii: „Drama războiului nu e numai amenințarea continuă a morții, măcelul și foamea, cât această permanentă verificare sufletească, acest continuu conflict al eului tău, care cunoaște altfel ceea ce cunoștea într-un anumit fel“ (p. 312). Această cunoaștere altfel, din preajma morții, împinge în derizoriu zbuciumul de mai ieri, al iubirii și al geloziei, făcându-l să pară o „nebulie“ fără sens, precum o întâmplare din copilărie.

Și aserțiunea că prima parte a romanului ar cuprinde, în bună măsură, „istoria geloziei lui Ștefan Gheorghidiu“ e de discutat. În primul rând, personajul respinge ca pe o insultă (ceea ce trimite la structura sa sufletească orgolioasă) epitetul de gelos („Nu, n-am fost nicio secundă gelos, deși am suferit atâta din cauza iubirii“), găsind că gelozia ar denota „un fel de structură vicioasă sufletească, neconformă cu normalul și realitatea“. Dar argumentul mai puternic pentru a nuanța lucrurile stă în faptul că nu se poate vorbi de gelozie la Gheorghidiu fără de a vorbi mai întâi de iubirea acestuia, care, într-un fel, nu numai că o prevestește, dar o și conține. Mai potrivit ar fi să vorbim despre prima parte a romanului ca ilustrând începutul și moartea unei iubiri. Totul are legătură cu eroul lui Camil (termenul respectiv e de preferat aici celui de personaj), din speța „sufletelor tari“, mai aproape, cum s-a remarcat pe bună dreptate, de eroul stendhalian, cu care împarte chiar și sărăcia amănuntelor de descriție fizică. Știm doar că e înalt, dar, ca un intelectual, are umerii și brațele subțiri. Ingenuu, în sensul că se află la începutul unui șir de experiențe decisive, nemăsurat de orgolios, dar numai ca „personalitate sufletească“, nu și socială, cu „sânge rece neobișnuit“ în împrejurări extraordinare, însă catastrofic în mici incidente, intransigent și neliniștit, hierperlucid, apărându-și părerile cu îndârjire, intoleranță și sarcasm, Ștefan Gheorghidiu caută, în duelul vieții cu ceilalți, să fie recunoscut și confirmat în ceea ce constituie coeziunea intimității sale irepetabile. Se gândește că s-ar putea realiza într-o „iubire absolută“, în „iubirea sufletelor“ sau într-o „simbioză sentimentală“, după cum, asistând la moartea iubirii, se întreabă dacă este demn de testul unei situații-limită, așa cum e războiul.

S-a observat mai puțin (dacă nu chiar deloc) că iubirea lui Ștefan Gheorghidiu începe nu numai *contre-cœur* din partea bărbatului, dar și ca o iubire falsă, bazată, cum romancierul însuși consemnează, pe satisfacerea orgoliului masculin: „Să tulburi atât de mistuitor o femeie dorită de toți, să fii atât de necesar unei existențe, erau sentimente care mă adevereau în jocul intim al personalității mele (...) femeia aceasta începuse să-mi fie scumpă tocmai prin bucuria pe care eu i-o dădeam, făcându-mă să cunoasc altfel plăcerea neasemnată de a fi dorit și de a fi eu însumi cauză de voluptate“ (p. 49). Într-o asemenea iubire falsă, poziția bărbatului față de femeie este aidoma poziționării soarelui față de pământ. Dacă soarele e izvorul luminii pentru planeta pământ, bărbatul crede astfel că reprezintă singura sursă afectivă în jurul căreia se rotește partenera sa.

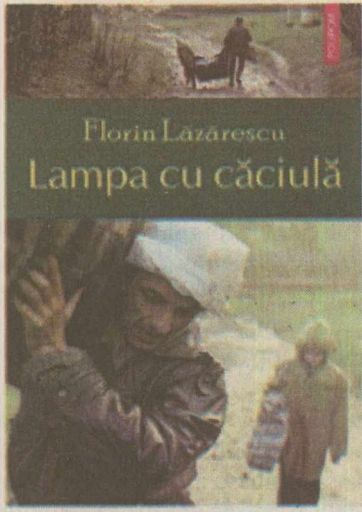
În volumul **Semnele lui Proust**, Gilles Deleuze arată că iubirea, ca și gelozia emit semne, care, întocmai ca în hermeneutică, se cer descifrate și interpretate. Iubirea își creează un limbaj al ei, o gestică, o lume proprie care tinde să-i izoleze pe îndrăgostiți și să-i țină deoparte pe intruși. Contradicția iubirii ar consta în faptul că în gelozie lucrurile se dau peste cap. Semnele pe care se contează, cele care liniștesc, care asigură în ce privește fidelitatea împărțită a sentimentului se întorc împotriva celui trădat. Intrusul, de pildă, în lumea îndrăgostiților devine, prin această răsturnare, chiar gelosul, bănuitorul. Mijloacele care ne ocrotesc de gelozie se transformă astfel în chiar mijloacele care dezvoltă gelozia, dându-i acesteia un soi de autonomie, de independență cu privire la iubirea noastră.

Camil Petrescu se dovedește un excepțional interpret al semnelor care, în jocul dintre iubire și gelozie, se întorc în contrariul lor. De pildă: „Am crezut atâta vreme că eu sunt singurul motiv de durere sau de bucurie pentru femeia mea, iar azi descopeream că ochii ei sunt gata să plângă pentru altul, că suferea și ea, plâpândă, ceea ce înduram ros în adânc, de două zile, dar ea pentru un om care mie mi se părea cel dintâi venit“ (p. 110). Sau: „Crezusem, cu un secret orgoliu, că toate bucuriile și durerile nevastei mele nu pot veni decât prin mine și din cauza asta simțeam acum că durerea cea mai insuportabilă în dragoste nu e atât să fii lipsit de voluptate, cât să constați că plăcerea pe care o dădeai și credeai că singur poți s-o trezești (care, tocmai prin acest ocol întoarsă, era adevărata ta voluptate) nu mai e, ca o clapă care nu sună. Căci acum totul se petrecea alături de mine, cu excluderea mea.“ (p. 114). Ca la Proust, iubirea în romanul lui Camil înseamnă, înainte de toate, a suferi. Este vorba de ceea ce s-a numit „amorul-maladie“, care, în cazul lui Swann, nu mai poate fi operat, iar, în cazul lui Ștefan Gheorghidiu, face ca prezența femeii să devină pentru acesta „indispensabilă, ca morfina unui detracat“.

În prima parte a romanului, Ștefan Gheorghidiu apare adeseori înșurubat în metafora mortului în viață („i-am spus cu o voce de mort“, „am răs ca un cadavru“, „privirea mea netedă ca moartea“, „am privit-o, acum liniștit, ca un mort“, „am înțeles, mort...“). De aceea, peisajul sensibil se arată mai prodigios nu pe linia preferințelor, a asociațiilor fericite de materii și obiecte, ci în direcția idiosincratului, insuportabilului, iritantului. Epiderma uscată e prima victimă a stărilor de incertitudine, de perplexitate și inconfort. La începutul celei de-a doua părți a romanului, după despărțirea de Ela la Câmpulung și la câteva ore înainte de intrarea în război, Ștefan Gheorghidiu se simte bine, „ca un bolnav după o criză acută“, încercând în același timp, pentru prima oară în carte, senzația pleneră, de „prezență a întregului meu corp“. Nici nu mi-aș putea imagina romanul fără această a doua parte a lui, care nu numai că îl complințește, unind iminența morții cu cerul înalt și amândouă cu cunoașterea oamenilor, dar, pe măsură ce trece timpul, mi se dezvăluie ca tot mai admirabilă.

Salutând relansarea colecției „Biblioteca pentru toți“ care își propune reeditarea „titlurilor clasice ale literaturii române“ - prilej de care am profitat pentru a scrie despre romanul lui Camil inclus în această colecție - îmi rezerv câteva critici și sugestii editoriale pentru o altă ocazie.

După două romane foarte bine receptate, *Ce se știe despre ursul panda* (2003) și *Trimisul nostru special* (2005), Florin Lazărescu se întoarce la savoarea povestirii, genul care l-a lansat. Atmosfera nostalgică a copilăriei rurale din *Cuiburi de vâsc* (2000), volumul de debut, e redesenată cu mână mai sigură în *Lampa cu căciulă* (2009), probând maturizarea unui prozator pe care critica nu a riscat degeaba, deschizându-i larg brațele. Și aici decupajul faptic e aparent banal, în sensul că sunt întâmplări și personaje comune oricărei copilării de dinainte de 1989, în satele care mai rămăseseră în picioare lângă aglomerările urbane: mersul la bălci, indispensabilul televizor care se strică mereu, întorsul țăranilor „cu salariul” obținut din munca la oraș, conflictul cu bunica credincioasă și cu vecinii bețivi, activitățile și serbările pionierești, fasolea cu „adidași” de porc fiartă în ogradă, la foc, joaca de-a orice, primele pulsioni exhibiționiste și, desigur, poveștile celorlalți. Naratorul-personaj derulează și aici evenimentele cu plăcerea nebună a celui care știe să stoarcă esența prozastică din fiecare amintire, oricât de mărunță, punând-o de fiecare dată sub un titlu atractiv. *Ursoaica Lili și Balena Goliat, Lumea interlopă a brusturelui, Nea Mihai și tovarășul Dumnezeu* sunt câteva din etichetele celor zece povestiri ale volumului, dacă nu socotim și potențialul cinematografic (deja valorificat) al *Lămpii cu căciulă*.

Acum, însă, față de *Cuiburile de vâsc*, există un subtext trist al recuperării copilăriei, în ciuda umorului nebun al multora dintre piese. Acest zâmbet pronunțat nostalgic face ca relatarea să alunece înspre fantastic, să evidențieze frumusețea faptelor povestite față de cele nude și să marcheze distanța irecuperabilă a narării. Realismul socia-

Amintiri dintr-o copilărie

ADRIAN G. ROMILA

list alunece încet spre realismul magic, pentru că doar ceea ce devine definitiv poveste capătă atributele unei întâmplări demne de evocat. E ca atunci când pui în față, la bălci, pe ursoaica Lili, încă vie, deși în lanțuri, și pe balena Goliat, liberă, dar împăiată. Concurența nu poate fi suprimată, ci doar deturnată înspre una din ele prin spectacolul zgomotos al reclamei, al exagerării. Abia verbalizarea ulterioară, punerea în intrigă reifică o lume încheiată, refugiată în amintiri. În *Cârțița*, personajul nu vrea să vadă obiectele de care se lovește, pe întuneric, în pod. „*Obiectele pe care le ating sunt mai frumoase în imaginație decât dacă le-aș aproxima din priviri*”. Din *Amintirile mele din al doilea război mondial* nu au mai rămas decât poveștile, pentru că naratorul, recunoaște, s-a născut mult mai târziu decât sângeroasa conflagrație. În alte texte, lucrurile concrete se confundă, alunecând repetat în metafore vizuale explicite. O sfârlează obținută dintr-un fus seamănă cu sânii țigăncii care o vizitează pe bunica (*Cârțița*). Antenele furnicii au același rol ca cele ale televizorului: prin ele, ființa, ca și aparatul, vede și aude (*Lampa cu căciulă*). Un deținut a făcut în celulă un extraordinar pod din bețe de chibrit „după ce a citit o poveste unde, cică, pentru a câștiga mâna unei prințese și împărăția împăratului nu știu care, trebuia să faci un pod nemaivăzut” – Nicu, fiul nanei Lența, evocatorul episodului carceral, se întoarce și el din pușcărie cu un castel făcut din același material (Titanicul).

Cea mai semnificativă bucată, în acest sens, este *Nea Mihai și tovarășul Dumnezeu*. Paznicul unui iaz cu pește capătă, la un moment dat, dimensiunile unui demiurg al apelor, care cere de la Partid instrumentele pentru amenajarea bălții. Lecția pe care i-o ține lui Iliuță e direct desprinsă din Geneza biblică: „*Mi-au dat un buldozer și am despărțit pământul de ape. Și am văzut că e bine. Uscatul l-am numit mal, iar adunarea apelor am numit-o iaz. Am lăsat semințele ierburilor să năpădească adâncurile și iar am văzut că e bine. Și atunci mi-am zis eu că a venit vremea să punem dară pește în baltă, să mișune apele de vietăți. Și așa a fost. M-am dus din nou la Partid și mi-au dat o cisternă întreagă de puiet pe care l-am aruncat în apă...*”. Apoteotic, nea Mihai pleacă, în final, după tovarășul Nicolae Ceaușescu, călcând, ca Iisus, pe apă și înălțându-se împreună cu dictatorul, la cer.

Patina tristă a recuperării copilăriei rurale sub comunism e încastrată cel mai bine în parabola unui drum greu

și inutil, cu un farmec amar, ca povestire obiectivă. Bucata ce a dat titlul volumului a fost deja transformată de Radu Jude într-un scurt metraj premiat. Tatăl și fiul merg la oraș, într-o dimineață ploioasă de duminică, cu televizorul la reparat. Cauza era, din nou, „*lampa cu căciulă*”. Epopeea celor doi presupune trecerea unui râu pe o scândură îngustă (la care, ca să nu cazi, trebuie să-ți mărturisești păcatele), mersul prin noroi, schimbarea papucilor, înfruntarea ploii și mai ales încercarea de a căra în bune condițiuni aparatul care le îndulcea viața. Dialogurile scurte, instantaneele de peisaj, atmosfera înăbușitoare și umedă fac o excelentă secvență „de epocă”. După escapada la „*nea Bichescu*”, depanatorul universal de mahala, cei doi se întorc exact în același mod, dar scapă jos televizorul la trecerea unui șant. După ce au potrivit acasă căciula de la lampă, au prins numai bine imnul de la sfârșitul programului TV. „*În liniștea care se așternu peste casă, păianjenul își refăcu pânza, între cablul de la antenă și acoperiș*.” Familia se poate culca liniștită, copilul are la ce vedea Telenciclopedia, pentru nu se știe cât timp.

La celălalt pol, demitizator, se află *Poveste de Crăciun* (reluată din volumul de debut). Aici finalul brutal al credinței în Moș Crăciun capătă accente comic-grotesci, într-o desfășurare cu tensiunea bine dozată. Demascat ca fiind greoaia vecină Lența, mare amatoare de vin, Moș Crăciun, ușor amețit, nu-și mai poate juca piesa până la capăt. Enervat de neîncrederea copiilor, trăneste cadourile mijlocului casei cu un „*na-vă-n pizda mami! voastre ac draci!*” și promite să nu se mai întoarcă și la anul. Când, într-adevăr, nici n-a mai venit.

Apropiat tematic de Bogdan Popescu (*Cine adoarme ultimul*) sau de Lucian Dan Teodorovici (cel din *Atunci i-am ars două palme*), Florin Lazărescu ne reamintește tragi-comedia ineputabilă a copilăriei, zugrăvită memorabil într-un puzzle narativ alcătuit, parcă, un același roman. Din perspectiva personajului sau dintr-una distanță, oricare dintre cele zece povestiri s-ar fi putut termina ca ultima (*Maimuța*): „*O melodie jalnică s-a împrăștiat prin sat, o dată cu înserarea. Și nu știu cum mi-a venit, așa, deodată, să plâng*”. Aceasta e nota întregului volum, alcătuit, astfel, într-o redundanță căutată, cu impact afectiv. Autorul și-a confirmat, din nou, binemeritul loc în generația de tineri prozatori ai ultimilor ani.

DE LA GUINIZELLI LA VITTORIA COLONNA

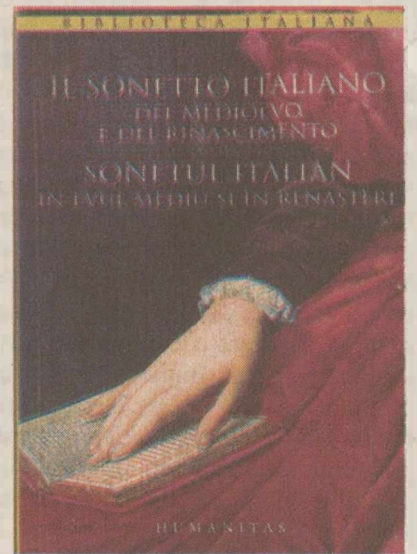
GEO VASILE

Referindu-ne la splendida carte *IL SONETTO ITALIANO DEL MEDIOEVO E DEL RINASCIMENTO. SONETUL ITALIAN ÎN EVUL MEDIU ȘI ÎN RENAȘTERE* (Humanitas, 2008, 416 p.), vom reproduce sfârșitul riguroasei note introductive semnate cu inițialele S.B.E. (semn al unei nobile modestii), sub care am recunoscut-o pe italianista Smaranda Bratu Elian, în jurul căreia, de fapt, au pivotat antologatorul și traducătorul C.D. Zeletin, redactorul Vlad Russo și semnatara prefeței, Natascia Tonelli, profesoară de literatură italiană la Universitatea din Siena. Cităm iluminantele lămuriri ale doamnei S.B. Elian, care a contribuit nu doar ca editor, ci și ca filolog și lingvist de mare clasă: „*Aparent o reeditare, publicarea acestei noi ediții a însemnat în realitate o migăloasă muncă de regăsire, retranscriere, corectură, revizuire și reelaborare. Ea este rodul unei colaborări susținute și armonioase între autor, C.D. Zeletin, redactorul cărții, Vlad Russo, alți profesioniști ai editurii Humanitas și cea care a îngrijit volumul (...)*”.

Italia: țară de sfinți, navigatori, artiști și poeți. Dintre cei peste 60 de sonetiști selectați în ordine cronologică, îi amintim pe cei mai cunoscuți (foarte utile succintele date biobibliografice de la finele cărții, precum și notele lămuritoare ale unor cuvinte, expresii, nume proprii etc.), pentru unii dintre aceștia poezia fiind doar un *violon d'Ingres*: Guido Guinizelli (judecător și om politic și căruia Dante îi va recunoaște rolul de părinte al dol-

cestilnoviștilor), Cecco Angiolieri, Guido Cavalcanti (nobil florentin și om politic), Dante Alighieri (om politic), Francesco Petrarca (capelan și diplomat), Giovanni Boccaccio, Leon Battista Alberti (arhitect, sculptor, pictor, muzician, filozof, matematician etc.), Burchiello (bărbier, spirit răzvrătit, scandalagiu, aventuros), Matteo Maria Boiardo (om politic), Lorenzo de' Medici (politician florentin, diplomat și mecenat), Savonarola (călugăr dominican, profetul unui stat teocratic, ars pe rug ca eretic la anul 1498), Leonardo, Pico della Mirandola (filozof), Pietro Bembo (istoriograf al Veneției, bibliotecar), Ludovico Ariosto (diplomat și guvernator), Michelangelo, Baldassar Castiglione (diplomat), Raffaello, Pietro Aretino (critic de artă și pamfletar), Vittoria Colonna, Francesco Berni (curtean în slujba unor înalți prelați romani), Gaspara Stampa (una dintre cele mai cultivate și frumoase curtezane din Cetatea Dogilor), Torquato Tasso, Veronica Franco (celebră curtezană în veacul de aur al Serenissimei). Așadar, mai bine de patru veacuri de poezie italiană introdusă de capuanul Pier delle Vigne (1190 cca.-1249), notar, judecător și sfetnic intim al lui Frederic al II-lea, el însuși poet și protector al artelor, vin să ateste nu numai viabilitatea unei specii lirice, ci și pasiunea, am zice, științifică a traducătorului pentru vechile și nepieritoare modele poetice italiene, cu felurile lor teme, tehnici și stiluri demne de estetica romantismului european și universal,

dar și de sufletul retro al versatielei noastre postmodernități. Sonetul este legat de zorii limbii literare italiene, iar prin școala dolcestilnovistă, va deveni un cod al iubirii, de acces și ascensiune a profanului spre sacru, intermediat de madonizarea femeii, cum se exprimă Gabriel Liiceanu în recentul său eseu „Despre seducție”, acea *donna angelicata*, purtând felurite nume, Beatrice, Laura etc. C.D. Zeletin valorifică și echivalează în traducerea sa nu numai nivelurile de rafinement tehnic și muzical (endecasilabul iambic) la care s-a ridicat sonetul italian la începutul și la sfârșitul Renașterii, ci și ideile noi, revoluționare pentru acea epocă aflată totuși sub controlul Inchiziției, cât și al Companiei lui Ișus. Cea mai mare parte a sonetiștilor antologați erau niște cugete libere, cultivate, vizionare, rebele față de convențiile comunității, ca, de pildă, surghiunul Alighieri. Filozofie de viață, *vita nova*, dar și religie a frumuseții, dragoste de patrie, spiritualism, profetie cosmică. Între nemântuitul îndrăgostit Petrarca, elegiac solitar al naturii și măreții alpestre, satiric, polemist, burlescul Berni și marele talent poetic de la asfințitul Renașterii, Torquato Tasso (1544-1595), închis în ospiciu timp de șapte ani pentru o bănuită boală psihică, se poate reface ambitusul poeziei moderne, ideatic și expresiv vorbind. Lucrând pe o materie lingvistică imperfectă, pe texte extrem de dificile prin termeni ce conțau atât pe limba poetică livresc, cât și pe idiomul dialectal

local, adesea polisemantici sau reprezentând de-a dreptul coduri secrete, ediția de față acordă cel mai mare spațiu sonetelor lui Dante, Petrarca, Boiardo, Lorenzo - zis Magnificul, celor aparținând filozofului și enciclopedistului florentin Pico della Mirandola, Michelangelo, marchizei de Pescara Vittoria Colonna, din care cităm: „*Aș vrea, puternic și în rezonanță, / să-mi strige-n piept Hristos, cu tot avântul, / iar faptele-mi s-arate, și cuvîntul, / credință vie și-aprigană speranță. / Isus aude aleasa doleanță / a sufletului năpădit de sfântul / pojar, și îl deșteaptă, / i dă veșmântul / luminii și-l purifică-n substanță. / A-L invoca ajunge obiceiul / acestui suflet, singura lui hrană, / însuflețirea, dorul și temeul. / Și-atunci când lupta cea din urmă vine / (atât de grea!), cu vechea-ne dușmană, / forjat prin rugă, / îl cheamă de la sine*”.

ADEVĂRUL ȘI (SAU) CREDIBILUL

PAUL GOMA

(26 septembrie 1985)

În zilele din urmă am stat de vorbă cu o sumă de jurnaliști. Din întâmplare, mari-jurnaliști; din întâmplare, scriind în cele mai mari cotidiene și săptămânale franceze și americane. Nu din întâmplare, cunoscuți de o bună bucată de vreme - unii mă vizitaseră acasă, la București, pe când aveam un „acasă”, în Drumul Taberei. Pe de o parte, reporteri-de-război - „făcuseră” Vietnamul, Cambodgia, Libanul, Afganistanul -, pe de alta, posesori ai codului cu care trebuie descifrată realitatea din țările Blocului Sovietic.

Mă dusesem la aceste întâlniri cu tăieturi din presa de la București, traduceri în franceză ale pasajelor semnificative, de asemeni, cu fotografiile originale (vreau să spun: originalul „Scînteii” în care erau reproduse fotografiile... grăitoare). Asta fac, periodic, de ani de zile cu acești jurnaliști-prieteni. Din partea lor nici o reticență privitoare la exactitatea informațiilor (de altfel, descușurator de... oficiale, culese din organul PCR); din partea mea, ușurarea că acestora nu voi fi silit să le țin, mai întâi, un curs de alfabetizare, să le arăt, pe o hartă, unde se află România...

Și dacă întâlnirile cu acești jurnaliști - în general avizați, în special informați de ceea ce se petrece, în țara noastră, în ultima vreme - au început ca de obicei, de astă dată, nu doar discuția, ci aerul din jurul nostru, dintre noi, a devenit... ca de ne-obicei.

- Știm, am aflat, nu faci decât să ne confirmi adevărul despre situația din România, mi-au spus jurnaliștii. Numai că acest adevăr este... incredibil.

Nu am insistat pe loc. Era inutil: ei, jurnaliștii, își făcuseră meseria: verificaseră informația, care se dovedise exactă, deci adevărată.

dar... incredibilă. Unii dintre ei, în junețe, reușiseră să dea credibilitate unor neadevăruri; alții se întâlniseră cu incredibilul în Cambodgia lui Pol Pot, în China lui Mao - ba unul dintre ei îl pipăise, cu câteva săptămâni în urmă, în Albania.

- Știi că am scris despre antropofagia practică încă în unele triburi melanesiene de kanaki, mi-a spus unul dintre ei - și nu e ușor să scrii, azi, în Franța, astfel, despre Noua Caledonie. Am scris și despre sclavajul din unele comunități ale Africii francofone. Adevăruri teribile, enorme - și deranjante pentru noi, Francezii -, dar le-am scris și au devenit credibile.

- Scrie-le și pe cele din România, fă-le credibile, i-am spus.

- Dar nu-i același lucru! Firește, voi scrie, dar îndoit: aceste adevăruri... Dacă mie, ca jurnalist, care am fost în România și am văzut câte ceva și nu pot crede că ceea ce am văzut este adevărat.

- Cum adică: ai văzut și ai crezut în incredibila antropofagie, în incredibilul sclavaj - și ai făcut ca aceste adevăruri să fie crezute de cititori - și nu crezi că, de pildă, în România, au murit oamenii de frig? Că femeile sunt supuse controlului ginecologic? Că bătrânii vor fi alungați din orașe - iată, negru pe alb, în „Scînteia” -, dacă nu crezi în traducerea mea, mergem la un notariat!

- Te cred, cred... Dar nu pot să cred! Ascultă! - și jurnalistul m-a apucat de revere: Tu, Român: tu crezi? Poți crede că ceea ce se întâmplă la voi este adevărat?

Nu i-am răspuns. Ce să fi spus? Că și eu, ca Român, am momente de îndoială? Adevărat, am plecat din țară de opt ani, nu mai percep România decât mijlocit, dar îi ascult pe Românii „ieșiți”

alaltăieri sau acum o săptămână: povestesc, povestesc, apoi se opresc, scutură din cap: „De necrezut!”, spun ei, apoi, după ce mai povestesc ceva: „Să nu-ți vină să crezi!”. Și iarăși: „N-ai să mă crezi, dar...” - aceasta fiind proteza unei întâmplări, pe care o încheie cu: „Și mie mi-e greu să cred, însă asta-i adevărul!”.

Dar de ce? Care este motivul pentru care adevărul despre România pare incredibil? Îi las pe jurnaliștii ne-Români să-mi explice, mie, Român, de-ce-ul:

- În primul rând, pentru că România se află în Europa. Chiar dacă acea Cortină de Fier v-a internat pe voi, cei din Est, într-un lagăr, impunându-vă, de decenii, un regim teribil, inuman și... ne-european, n-a putut să vă schimbe, fundamental, natura voastră de europeni. În al doilea rând: fenomene ca Gulagul, Revoluția Culturală, polpotismul au făcut ravagii altădată, altundeva. Cum să fie credibil că vouă, Românilor, popor nu doar european, ci... mediteranean prin spirit, care ați dat lumii pe Brâncuși, pe Ionesco, Eliade, Cioran, Lupașcu, vi se întâmplă asemenea... adevăruri? Credibil adevărul că, într-o țară europeană, legendar de mănoasă, oamenii suferă de foame?; că într-o țară cu mari resurse energetice, oamenii mor de frig și se luminează cu opaițul? Credibil faptul că într-o țară - fie și cu regim comunist - în care și așa rămăseseră puține monumente, sunt distruse, cu sistem, nu doar biserici și mănăstiri și nu doar în București, ci în toată țara, chiar și la sate, tot ce nu poartă marca „Erei Ceaușescu”? Cum să fie credibil un adevăr ca acesta: Ceaușescu obligă femeile să fabrice copii și, simultan, vinde copii în Franța? A devenit credibil adevărul că un comunist pur și dur, zăpăcit de puterea fără limite (de altfel, acordată de Sovietici), se crede monarh și își comandă sceptru - însă pentru că, în acel moment, se dădea în spectacol alt „împărat”, Bokassa. Însă nu se lasă crezut un adevăr ca acest recent „program special” prin care Ceaușescu vrea să-i deporteze pe bătrâni de la orașe în sate. Fiindcă așa-ceva numai Pol Pot a făcut, undeva, în Asia, cândva, în deceniul trecut, iar polpotismul nu mai există! A fost credibil un adevăr ca acela privitor la Doamna Ceaușescu, monument al inocenței în materie de chimie, dar devenită „doctor-inginer-academician”; (de asemeni, a devenit

credibil adevărul că Domnul Ceaușescu, tocmai pentru că este un distrugător al culturii, al spiritului, s-a autonumit președinte și al Academiei). Pe acestea le-am crezut, fiindcă știam că voi, Românii, ați dat Europei și lumii dadaismul, ați alimentat suprarealismul, că, prin Ionesco, ne-ați explicat cum stăm cu absurdul. Așa că ne-am zis: „A, Românii au mai inventat ceva: ceaușismul trebuie să fie pe linia Caragiale-Urmuz-Ionesco - chiar dacă Ceaușescu își neagă, interzice maestrul...”

Într-adevăr, din afară, chiar de către exilații români, așa se vede România: un imens teatru pe scena căruia se joacă, simultan, texte clasice precum: „Conu Leonida față cu reacțiunea”, „Pâlnia și Stamate”, „Cântăreața cheală”, „Regele moare”, dar și adaptări-localizări, ca să zicem: „D-ale Revoluției Agrare”, „Familia Roadetot”, „Scorpiia dezlănțuită”, „Coana Chirița la Academie”, „Teleaga cu paiate”, „Fii cuminte, Cristofor Simionescu”, „Groapa Principelui”, „Nicolae Vodă cel Cumplit”, „Cocoșul Roșu”, „Urâții nebuni ai marilor orașe”, „DesPolPot-Vodă” - într-o generală, generalizatoare „Ceaușiadă”. Însă, dinăuntru...

Unul dintre jurnaliști - care a scris, va mai scrie despre România - mi-a pus următoarea întrebare, numai pe sferă în glumă:

- Dar dacă Ceaușescu, Marele Șmecher (a intrat în circulație cuvântul, devenit, în gura francezului: smeșér...), în mod conștient dă faptelor sale dimensiuni monstruoase, incredibile? Scontînd pe, totuși, normalitatea Occidentalilor, care vor lua aceste adevăruri drept calomniile ale exilaților, drept exagerări jurnalistice?

I-am răspuns că, în momentul de față - adică în prag de iarnă -, Românilor din

România puțin le pasă dacă Ceaușescu face ceea ce face în mod conștient sau in-, fiindcă ei, când se întreabă dacă vor mai apuca primăvara lui '86, o fac în accepția primă a termenilor viață și moarte. Vlăguiti de o viață-de-lipsuri, supraviețuitori ai iernii trecute, nu vor mai rezista altei încercări. M-am străduit să explic - din experiența mea de deținut - că există o „ierarhie” a chinurilor: foamea se suportă greu, dar se suportă...; violențele directe, tortura este și ea „suportabilă” - mai ales dacă duce la moarte: mult mai greu de îndurat - și decât foamea, și decât bătaia - este întunericul, însă, în închisoare, deținutul se consideră o excepție și consideră excepție pedeapsa cu carcera-fără-lumină (sau „Neagra”), or Ceaușescu pedepsește cu „Neagra” peste douăzeci de milioane de oameni, care nu se pot consola nici măcar cu „statutul” de deținut; dar și mai teribil decât foamea, decât tortura directă, decât întunericul este frigul - deținutul îl cunosc de la carcera numită „Alba”, iarna-lacămașă-și-izmană, și care durează o zi, două, trei - oricum, în închisoare, gardianul care observă că pedepsitul nu se mai... plimbă, nu mai mișcă, dă alarma, iar „banditul” este dus înapoi în celulă - dacă nu la infirmerie. Frigul chinuie trupul, dar mai grav: „lichefiază”, apoi „gelatinizează” conștiința, voința: omul nu mai vrea nimic, decât pace - adică moarte.

Jurnaliștii au înțeles, au crezut. Rămâne acum ca, sub pana lor, aceste adevăruri incredibile să fie acceptate - mult mai greu decât antropofagia și sclavajul -, dar să avem încredere în forța cuvântului-care-spune-adevărul.

Diavolul și ucenica sa

IOAN BUDUCA

Marta Petreu nu iubește viața. Ei îi plac ideile, iar dintre idei cel mai mult îi plac cele împerecheate întru ceartă și des-perechere: stânga-dreapta. Idei politice, desigur. În „**Diavolul și ucenicul său: Nae Ionescu și Mihail Sebastian**” (Polirom, 2009) asta face de la un capăt al altul al cărții: ideologizează. Nu vrea să țină cont de mărturisirea lui Cioran, pe care o și publică în propria-i revistă, „Apostrof”, nr. 8, 2009: „În principiu, toate ideile sunt false și absurde. Rămân doar oamenii așa cum sunt... M-am vindecat de orice ideologie.”

Nevindecată, Marta Petreu ține să-i caute diagnosticul și lui Mihail Sebastian: a fost de stânga sau de dreapta? Pentru piața de capital simbolic din viața politică, o fi interesant. Dar viața interioară a scriitorului (a oricărui scriitor autentic) nu răspunde la astfel de întrebări. Ba răspunde, dacă vrea Marta, dar ar fi bine să știe că acele răspunsuri sunt reducioniste și fac praf și pulbere constatarea de bun-simț potrivit căreia „Rămân oamenii așa cum sunt”.

Dacă o văd pe Marta Petreu la liturghie, ce să cred, că e de dreapta? Iar dacă o văd ajutând o familie săracă, să cred că e de stânga? Ce voi spune dacă vreunul dintre colaboratorii revistei sale nu se duce la vot? Că la „Apostrof” e un cuib de anarhiști?

Cam așa îl judecă ea pe Mihail Sebastian, care într-o perioadă (1929-1934) a fost mai apropiat de ideile lui Nae Ionescu (de dreapta) decât avea să fie mai târziu (când se va apropia de stânga).

Nu e nimic interesant în acest fel de mișcare a convingerilor cuiva (Petre Țuțea s-a mișcat invers, de la stânga la dreapta, și nu a apărut nicio Martă justițiară care să-l facă de rușine). N-ar fi captivant, zic, dacă n-ar fi implicat cineva mai mult decât important în joc: diavolul. Cică Nae Ionescu ar fi fost diavolul însuși. Așa da. Acum devine necesar să facem o plângere penală împotriva lui Sebastian (poate chiar o comisie parlamentară de anchetă, căci stânga parlamentară îl cam venerează pe ovreiașul ăsta, nu-i așa?).

Am căutat în bibliotecă cartea în care Marta Petreu a descris procesul (penal? biblic?) potrivit căruia Nae Ionescu a fost dovedit drept diavol printr-o sentință definitivă și irevocabilă. N-am găsit-o. O va scrie, în curând, să zicem.

Scandalul e că, până o va scrie, tot ce poate părea scandalos în ucenicia lui Sebastian la dreapta lui Nae Ionescu rămâne suspendat în inocență și acoperit de prezumția de nevinovăție.

Bine, să zicem că a și scris-o! Da, dom'le, Nae Ionescu era diavolul! Așadar lucra cu baze metafizice în politică și cu dreapta sa pocnea peste bot evrei.

Rămâne de demonstrat că și Mihail Sebastian lucra cu ceva nasol în afacerile sale politice (niște biete opinii, de fapt). A dezvoltat el măcar o schiță de ideologie? Nu a găsit nimeni așa ceva. A reacționat la întâmplări și evenimente ale vremii sale, potrivit convingerilor sale morale și intelectuale. Că aceste convingeri s-au mai schimbat cu vremea, asta e altceva, dar nu e nici ideologie, nici politică, e viață.

Ce a făcut Marta Petreu în „**Diavolul și ucenicul său**” (în aplauzele multor minți luminate ale zilei de azi) stă mărturie la nebulia colectivă pe care o trăim: suntem în stare să căutăm stângă și dreaptă peste tot. Cum ar fi oare sexul de stânga? Dar bolile de dreapta?

Marta Petreu

Diavolul și ucenicul său: Nae Ionescu – Mihail Sebastian

Re-Start: nu mai are cine să ne salveze!

BOGDAN GHIU

CRIZA DE CRITICĂ, CRIZA DE FRATE

Una dintre tacticile de luptă (de gherilă) cu cenzura comunistă, elaborată, evident, în Uniunea Sovietică și preluată, apoi, și în țara noastră, unde eu am întâlnit-o, pe când mă străduiam să debutez, sub denumirea, dacă mi-aduc bine aminte, de „iepurele verde” (dat fiind că apăruse în mediul avangardelor picturale), consta în a strecura, pentru pictori în selecția propusă pentru o expoziție, pentru poeți în manuscrisul unui volum propus spre publicare, unul sau mai multe texte (sau tablouri) care să „bată la ochi”, jucând rolul de „țap ispășitor”, scrise, deci, uneori anume pentru a atrage (deci deturna) atenția și a fi cenzurate, în locul altora, „normale”. Cenzorii, evident, nu erau (întotdeauna) proști și jucau comedia sinistă, pe cât de obligatorie, pe atât de inerțială, de ritualizată, a cenzurii numai de ochii superiorilor, pentru ca „Sistemul” să-și poată afirma neconținut (lui însuși, față de sine însuși, de proprii săi ochi, în primul rând) existența și funcționarea imperturbabilă.

Același rol, de înșelare a criticii, de fapt de adormire a auto-criticii, de auto-încredințare a „Sistemului” că încă mai funcționează (minciună de sine structurală, globală), îl joacă și actuala „criză”.

Nu neapărat cu intenție, sub forma vreunui complot, devine pe zi ce trece mai evident că actuala criză, evident provocată, dar nu se știe până la ce nivel de complicitate (cel mai probabil, ar trebui să vorbim de un complot de criză, de niște teroriști financiari numai aparent sinucigași), trebuie să joace un rol salvator, având deci drept efect concentrarea atenției „critice” asupra aceste crize și „normalizarea”, edulcorarea percepției cu privire la starea „normală” a capitalismului supraviețuitor. Căci din „lupta istorică” cu comunismul, capitalismul nu a ieșit triumfător, ci a rezistat mai mult și mai bine, s-a „descurcat”, întărindu-se, cumulând prerogative, preluând ștafeta, încasând și moștenirea fratelui comunist decedat (mai exact eutanasiat: moarte-sinucidere asistată).

Capitalismul nu a învins comunismul, ci doar i-a supraviețuit. Cu costuri de toate naturile, din ce în ce mai nepermis de mari, exorbitante, intolerabile și cu prețul unor stratageme disperate de geniu precum „globalizarea” sau actuala „criză” (ca revers al globalizării, ca globalizare negativă). Spre deosebire de capitalism, comunismul a avut bunul-simț să se recunoască învins și să predea ștafeta fratelui său inamic, lui Cain, capitalismul, făcându-i, complice, cu ochiul. Acum, însă, Cain, capitalismul, rămas singur, nu poate decât să înnebunească, deoarece nu mai are cui transmite nicio ștafetă, nu mai are nici măcar cu cine să se joace de-a „hoții și vardiștii”, de-a Faraon-Moise-Mesia. Trebuie să se descurce singur, horcăind din întreaga planetă.

Actuala criză normalizează și edulcorează percepția asupra capitalismului contemporan, ne „ia ochii”, făcându-ne să uităm, să nu ne mai dăm seama că, și în vremuri „normale”, adică până la izbucnirea actualei crize și, mai ales, după „depășirea” ei, capitalismul era, și va fi, în criză, fiind un capitalism al crizei, de criză.

Declașarea crizei actuale a reprezentat o soluție medicală disperată, ultimă – chirurgicală: provocarea unei crize pentru evitarea Crizei. Criza actuală este, de fapt, o încercare de soluționare a Crizei de fond, a Capitalismului-Criză (CC), activarea, printr-o provocare de tip *pharmakon* (otrăv-medicament), a unui mecanism de autoreglare în extremis, conștient-inconștient, al „Sistemului”.

Criza actuală joacă, nu doar ca rudă etimologică îndepărtată, rolul criticii neefectuate (blocate,

discreditate, refutate). Critica ar fi putut preîntâmpina criza anticipând-o (simulând-o pragmatic conceptual), criza efectuează critica neefectuată, externalizând-o catastrofic ca necesitate a „Sistemului”. Este o criză pe post de critică, o criză menită a „critica”, a filtra, a curăța capitalismul, a-i drege motoarele, a i le ușura pentru a-l mai face să funcționeze o vreme, până când alte crize – crize de schimb – vor veni să-și joace rolul critic, însănătoșitor, de prelungire a agoniei (luptă fără adversar, când, nemaivând cu cine să te lupți, ajungi să te lupți cu moartea însăși) până la apariția unui improbabil Frate de schimb, ucigaș salvator.

CRIZA CA OPERĂ (REVOLUȚIONARĂ) DE ARTĂ

Nu putem „restarta” decât ceea ce a fost întrerupt, neterminat, pentru că este interminabil. Ceea ce a fost obligat să se retragă în „virtual”, fiind împins în trecut în mod artificial. Nu avem de început sau de reluat nimic, ci doar de continuat întreruptul, de manifestat latentul, de actualizat virtualul, de consolidat insistentul, fragilul.

Lucrurile s-au oprit, poate, de mult, iar criza nu constă decât în faptul că am tras prea mult de ele.

Pe de altă parte însă, criza actuală este o criză „artistică”, un triumf al talentului: arta crizei, care i-a izbutit puterii înșeși, nu anti-puterilor sau contra-puterilor, printr-o „revoluție interioară”, printr-o conversiune internă. După ce le-a discreditat, capitalismul și-a adjudecat arta și cultura. Pentru că am depășit

nevoia, ar fi trebuit să ne ocupăm efectiv de artă și de cultură. Mascat, sub aparența necesității întreținute, capitalismul contemporan vehiculează, de fapt, artă și cultură.

Trebuie, așadar, să le mulțumim, să le fim profund recunoșcători celor care, în înțeles strict, au provocat, au inventat, au creat criza actuală, nu să ne prefacem a-i moraliza, a-i culpabiliza. În calitatea lor de artiști revoluționari, autorii crizei actuale trebuie omagiați și urmați, continuați.

În plină confiscare estetizantă capitalistă, arta este singura resursă politică pragmatică adecvată, care, însă, pentru a fi eficace, trebuie utilizată cognitiv, nu estetic. Esteticul a devenit principala capcană politico-economică.

Nu există un eveniment al crizei, dar se manifestă, deja, un fel de jubilație secretă, sadomasochistă, a sfârșitului, ca și o speranță, la fel de nemărturisită, că această criză va putea ține loc de critică, de auto-critică revoluționară și „va face curat”: „după” va fi „altfel”, gândim noi, încredințându-ne, prin delegare impersonală, lipsa de acțiune unui proces istoric „obiectiv”, pe care, să nu ne ferim de cuvinte, cu fereală, cu *mauvaise conscience*, îl interpretăm deja, adică îl performăm „ca pe o” revoluție, pe post de revoluție, în locul revoluției devenite inutile și dovedite imposibile: „revoluție”, tocmai de aceea, fără subiect utopic autoproclamat. Preferăm să „acționăm” pasiv, șiret, ca obiecte: ne facem pasibili de o revoluție prin transfer, de care, apoi, să nu mai putem fi judecați, să nu ne mai putem acuza, să nu mai avem a ne dezvinovăți, cu care, pe scurt, să nu mai putem fi șantajati. Subconștient, adică adaptativ, omul învață întotdeauna istoria, adică învață cum să continue, cum să reia fără a se repeta, cum să se tragă pe sfoară. Adevăratul geniu, la fel de nemărturisit, al speciei umane constă în inventarea formelor de reluare, de re-start.

Să recunoaștem deci: am vrea ca actuala criză, de care parcă ne agățăm, să ne rezolve problemele pe care nu vrem să ni le recunoaștem pe față, în mod deschis.

REVENIND LA DISCUȚII (2)

Am încercat în cadrul colaborării mele la **Luceafărul de dimineață** să intru în dialog cu autorii, așa cum se și întitulează rubrica pe care revista mi-a pus-o grațios la dispoziție. Nu știu dacă trebuie să mă felicit pentru vreun succes și să regret tăcerea cu care au fost primite provocările mele, simple îndemnuri la o discuție care, fie și în proporții modeste, nu poate să nu dea cândva unele roade. Ne aflăm la aproape două decenii împlinite de când expresia a devenit liberă și de aceasta n-au profitat numai cei care au abuzat de ea. Cultura, dar mai ales literatura, constituie un teritoriu al opinabilului și adevărurile care ajung a fi impuse și omologate fac obiectul unor contestații măcar parțiale, semn sigur al înșăși existenței lor.

Ultimii ani au fost caracterizați prin violență; nu prin schimbarea acut de idei adverse, în cel mai bun caz nu se adresează nimănui, necum intrării în relații cu cineva. Ele au creat o stare de panică în tabăra conservatoare, mai ales academică, și desigur că mulți cititori obișnuiți au așteptat de acolo reacții, cuvântul decisiv sau măcar cu greutate.

Partea cea mai curioasă e că, în timp ce exclusivismul negativiștilor și iconoclaștilor ocolea discuția, conservatorii nu o acceptau nici ei. Statutul statului (cuvântul atât de inspirat al Monicăi Lovinescu) n-a fost clintit din loc prin revalorificări, reevaluări, așezarea în alt areal cultural cu alte vecinătăți, în rivalități care să-i definească mai bine într-o schimbare „revoluționară” dorită de toată lumea.

Spre surprinderea generală, dar mai ales a celor care așteptau firescul, cele două tendințe nu s-au conjugat, ci și-au întors spatel; conservatorismul unora a socotit contestația un act de insolență, iar ceilalți că lungă perioadă comunistă n-a fost de tot neagră, ea îngăduind, ba chiar încurajând, destule valori care nu pot fi negate pentru simplul fapt că au avut succes atunci. Iar faptul că și în libertate se produc erori de apreciere și chiar mari nedreptăți consolidate în timp nu e ceva specific regimurilor tiranice căruia scriitorii, după cum am văzut, i-au dejucat intențiile printr-un joc de abilități și prin găsirea unor formule de compromis cu rezultate valabile și acum artistice.

Lunga vacanță a acestei veri a întrerupt și dialogul meu amânat ceva mai înainte cu dl. Ion Simuț pe tema revizuirilor la care toată ginta noastră literară e silită să facă față. Erorile care se comit azi nu mai sunt scuzate de constrângerile, falsificările sau omisiunile obligatorii din timpul comunismului. Nu știu dacă am apucat să-i reproșez preopiniei mele o eroare imensă, care pe moment mi s-a părut de neîngăduit: anume exaltarea lui Paul Anghel ca autor al unui roman-frescă, **Zăpezile de acum un veac**, care nu e decât o cronică anostă și falsificatoare a cucerit independența de către poporul român prin războiul cu turcii încheiat cu capitularea acestora. A fost un prezumțios infatuat prin poziția sa în presă și în Partid și „opera” sa poate figura doar printre curiozitățile de acest gen.

În principiu, cineva care consideră eroarea de a aprecia o asemenea carte un păcat de moarte poate presupune că eu am rupt orice înțelegere cu cel care a comis-o, văzând între noi o categorică incompatibilitate; or, trebuie să mărturisesc contrariul: ca și atunci când am văzut că Marian Popa exaltă nejustificat în **Istoria** sa personalități foarte discutabile precum Const. Virgil Gheorghiu și coboară până la anihilare pe Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, singurii critici credibili, care, pe cale orală sau în scris, au susținut literele românești în cei mai întunecați ani ai comunismului. Sau să ne gândim la comedia lui Alex. Ștefănescu din **Istoria literaturii române contemporane – 1941-2000** în care apare ca o personalitate de relief a epocii „criticul” Ion Cristoiu, dar pe Livius Ciocârlie trebuie să-l cauți cu atenție, cu lumânarea.

În perioada războiului, când eu, proaspăt licean, mă aflam în primele clase (deci având 12-13 ani), s-a petrecut un eveniment care a impresionat opinia publică, stârnind comentarii nu întodeauna favorabile, ba chiar oponentă declarată în mediile cele mai diverse. E vorba de resurecția lui T. Maiorescu și glorificarea sa în ceremonii oficiale, dar și manifestări necomandate, care au însemnat o adevărată apoteoză. În bună măsură, ele au fost propulsate de Ion Petrovici, devenit academișian și apoi ministru sub Antonescu, poate cel mai apropiat ca spirit de omul public și profesional de aceeași specialitate. El nu a practicat critica, dar avea o orientare în această privință și un contact cu muzele în calitate de june dramaturg și apoi de memorialist. În fine, fără a fi un spirit original, a fost un intelectual de largă suprafață, organizator de congrese și participant la manifestări internaționale de mare prestigiu, prin talentul de conferențiar el depășindu-și maestrul.

Una dintre inițiativele sale care pe mine m-a impresionat cel mai mult a fost edificarea unei „rotunde a scriitorilor” în grădina Cișmigiu, în care figurile junimiștilor se consacră astfel în marmură, dar nu lipsesc nici scriitorii din generația ulterioară: Al. Vlașcu, N. Iorga, St. O. Iosif, Octavian Goga.

Am vizitat de multe ori acest panteon pe care-l consider și azi una dintre cele mai binevenite acțiuni de păstrare a

memoriei și care a bravat timpul și convulsii Istoriei.

Dacă așa fi fost mai prespicace, așa fi înțeles că nici această realizare cu efect cultural nu fusese străină de unele determinări politice; Petrovici reprezenta o variantă temperată mai modernă a conservatorismului, depășindu-i prin lărgirea de spirit partizanatul strict; atunci m-au frapat absențele, eu i-aș fi văzut înaintea lui St. O. Iosif sau a P. Cernea pe E. Lovinescu, de pildă, sau pe Macedonski. Or, pe acesta din urmă mentorul **Junimii** îl stigmatizează în modul cel mai categoric și nedrept, punându-l alături de nulități ca Aricescu pe care **Ostașii...** lui Alecsandri îi măturaseră din literatură – și își păstrase sentința într-un moment în care autorul **Noptilor...** se dovedise un poet remarcabil, dar și un șef de școală, conducătorul unei reviste care rivaliza în longevitate cu **Convorbirile** din ce în ce mai venerabile, dar și mai puțin literare.

Or, partea cea mai semnificativă era că reabilitarea lui Macedonski fusese nu atât opera unor partizani ardenti și gălăgioși, ci a criticilor din prima generație „maioresciană” M. Dragomirescu și E. Lovinescu (încă ezitanți), dar mai ales a seriei următoare, în frunte cu T. Vianu, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu și, pe o linie aparte, Perpessicius. Mie, ajutat și de lipsa de experiență, eroarea lui Maiorescu mi s-a părut monstruoasă, inadmisibilă, inexplicabilă.

Azi nu mai cred astfel, deoarece știu că înșiși criticii mari pot greși: cazul lui G. Călinescu sau chiar Șerban Cioculescu este prea elocvent, E. Lovinescu atenuându-și verdictele eronate prin revizuirile inaugurate de el cu acest titlu și adoptate treptat și de cei mai tineri, tacit, dar sistematic, astfel inaugurându-se o direcție nouă în ființă până azi.

Cei care îmi atribuie nu știu ce absolutisme, o intransigență vecină cu patologia, mai ales când acoperă o satisfacție sadică de a vedea lucrurile rele și a le denunța triumfător, sunt (și acum) invitați să afle că eu admit eroarea, ba chiar am considerat-o nu o dată utilă în momentul când reieșea din ceva pronunțat împotriva mea. Dar nu din fantezie, ci din lectura celor pe care eu le-am lăsat pe hârtie, nu comunicate de alții.

E vorba de un reflex al mentalității mele de liberal, care m-am format și am trăit într-un mediu care admitea eroarea pentru că știa că e o realitate a omeneșului, ce poate fi corectat în virtutea acestei definiri. Nu doar ca pe o simplă glumă eu am folosit ca argument în lumea valorilor simbolice ceea ce se petrece în „piața liberă” renăscută sau extinsă acum într-o bună parte a Lumii și am citat cazul acelor experți japonezi care au vizitat fosta URSS, interesându-se de progresele economiei de acolo. „Câte falimente ați avut anul acesta? a fost una din primele întrebări (destul de neașteptate pentru omologii lor ruși). „Ah, a răspuns unul, cu aerul că se scuza, vreo 1.200-1.500 nu mai multe... – Numai atât?!, s-a mirat consternat japonezul... La noi anul trecut au fost peste 20.000, cu un an înainte, peste 26.000. Anul acela a fost mai bun.”

Desigur că bursa, în sensul comun al cuvântului, nu e identică perfect cu cea a valorilor simbolice; acestea cunosc un spectru mai variat și sunt stabilite prin discriminare, sunt și valori de discernământ. Fluctuația lor, uneori spectaculoasă și regretată de mulți, nu se produce așa de simplu și nici nu se explică simplist. Dar ceea ce s-a petrecut în țara noastră o dată cu comunismul și apoi cu dispariția lui sunt fenomene fără precedent în spațiul cultural european și anglo-saxon și nici în secolul care a precedat la noi catastrofa. Faptele, evenimentele, succesiunea lor le putem identifica, dar semnificația mai puțin, pentru că, în ciuda blocării, epoca a fost, în grade și feluri diverse, nefericită.

Oricum, ajungem astfel la istorie pe care unii critici o consideră punctul terminus al activității lor, încununarea unei activități în care se angajaseră cu arme diferite, cu metodologii și chiar cu strategii (pentru a folosi și termenii belicoși acum la modă) diverse. Și criza pe acest teren e mai diversă, pentru că e mai vizibilă, mai ales în literatura noastră care trăiește sub influența copleșitoare a spiritului anistoric călinescian și al succesorilor lui, un istoriograf paradoxal, seducător prin sclipirile sale pe alocuri geniale.

Prezența lui spre sfârșitul vieții și dreptul de a se vorbi admirativ de el, care fusese în epoca lui bună anterioară cel mai mare adversar al marxismului și al metodelor pretins „științifice” în abordarea artisticului, a produs un eveniment de care au profitat toți urmașii, chiar dacă nu-i erau și discipoli. Și eu m-am aflat în situația aceasta, exprimându-mi mereu admirație pentru unele intuiții, interpretări și formulări de verdicte; în nici un caz el nu a fost bestia mea neagră, cum mă califică N. Manolescu în **Istoria** sa. În același spirit am admis și alte orientări în critica și istoria literară pe care eu am abordat-o ca un marginal, ca un cititor al epocii pro-comuniste în care mă formasem și căreia i-am rămas până astăzi credincios.

Dacă în publicistica curentă și în eseistică, în stilul cronicilor, modelul și chiar imitația cu nuanțe uneori ridicole a fost bine venită, în istoriografie rezultatul a fost dezastruos; eu

citisem, curând după apariția ei, **Domina bona**, testamentul din 1948 al istoriografului Călinescu și nu putusem adera la ideea unei istorii care să-și inventeze obiectul, ea fiind scrisă pe baza unei literaturi inexistente.

Alții, cei mai mulți dintre cei tineri, au crezut altfel și s-au ebrietat cu iluzia de a scrie critică și chiar istorie literară nu numai de tip „genial” (cum îi spusese pe vremuri Camil Petrescu), dar critică „creatoare”, fantezistă, istorie inefabilă, istoria ambiționând să devină „roman” și critica o dezvăluire de sine a autorului, în stil liric...

Rezultatul se poate vedea și azi, în ciuda multor eforturi contrare: nu avem o istorie literară cum se cade, ne lipsește un bun manual neutru, obiectiv, care să-l orienteze pe cititor (mai ales pe tânărul studios) spre obiectiv, spre datul incontestabil al literaturii, așa cum au străinii de multă vreme, ei îngăduindu-și scrieri eretice și voit subiective, pe care același public le privește amuzat, nu totdeauna scandalizat.

Desigur că **Istoria...** lui Călinescu nici după 1981, când a fost reeditată în versiunea Piru, nu a însemnat o lovitură mortală pentru istoriografia de alt tip, dar ea a reprezentat nu mai puțin cea mai eficientă contestare a scientismului în disciplina pe care autorul o profesa, trebuia să o predea la catedră și să încerca a o obiectiva.

...Numai că aici e vorba de o tendință mai veche, ivită o dată cu istoriografia noastră romantică și pe care unul dintre exponenții ei străluciți a sintetizat-o în formula: „*Aș fi vrut mai mult telent «poetic», pentru a fi mai aproape de adevăr*”. Autorul ei este N. Iorga, care a rostit-o la una din prelegerile lui inaugurale de istorie universală de pe la începutul secolului - eu le reproduc după **Materiale pentru o istoriologie umană**, fragmente inedite publicate de Liliana N. Iorga, Ed. Academiei, 1968, p. 5. (În fapt „poetic” e aici mai aproape de „poietic”, așadar „creator”, „a fi mai aproape de adevăr” exprimă mai bine gândul „pentru a-mi impune mai bine adevărul”, căci Iorga mai credea totuși în așa ceva.)

Fantezismul lui Călinescu îl depășește în acest caz, dar e precedat și se conjugă cu subiectivismul pe care-l enunța „impresionistul” tânăr E. Lovinescu, un critic și istoriograf aflat într-o situație mai specială, care-i va anula exagerările. Formația sa era dublă: estetismul sfârșitului de secol și școala istorică franceză, reprezentată la Sorbona de Gustave Lanson și chiar Emile Faguet, un critic, cronicar și istoriograf de structură și orientare nu chiar așa de impresionistă, pe care o ilustra mai bine I. Lemaître, dar mai ales Remy de Gourmont, ai cărui **Pași pe nisip** i-au inspirat criticului român cel puțin titlul cărții sale de debut (căci, ulterior, a optat pentru maiorecienele **Critice** folosite și de M. Dragomirescu).

E. Lovinescu, cel care va risca în treacăt afirmația că o pagină critică, în cazul că e scrisă frumos, are șansa de a dăinui chiar dacă pilonii argumentației se prăbușesc (ceea ce a provocat înveselirea sarcastică a lui Camil Petrescu din pamfletul **Eugen Lovinescu sub zodia seninătății imper turbabile**, 1933, și-a încheiat cariera ca un vast proiect nerealizat integral, dar foarte impozant, de studii istoriografice închinat **Junimii**, el însuși afirmând: „*Este Port-Royal-ul meu!*”, cu gândul, desigur, la Sainte-Beuve, unul din marii ilustratori ai foiletonismului, care și-a încheiat cariera cu acest mare studiu istoriografic.

Dar în cultura noastră dispoziția de a depăși prin artă pozitivismul totuși din ce în ce mai triumfător este mult anterioară, iar după Bălcescu, Hasdeu e, în orice caz, o figură emblematică; și Călinescu îl va declara geniu universal, dar îi va recunoaște eșecul artistic. Pentru autorul **Istoriei critice a românilor** (1873-1874), un istoriograf este un „uvrier”, adică un trudnic care îngrămădește, adică adună materiale, dar și un „artist” care dă „brutei materii sublimă expansiune”. Nicăieri el nu vorbește de fantezie, de invenție, nici măcar de originalitate. În mod decis, el nu exclude Adevărul și nu-l consideră ceva de descoperit prin artă. (Cât despre elogiul adus lui Hasdeu pentru faptul că, „**Istoria critică**” dă în ordinea intelectului aceleași emoții epice ca și **Contele de Monte Cristo**, nu cred că vreun adolescent ar renuța la romanele senzaționale și geniale ale lui Dumas pentru a citi cu scopuri distractive fantasmagoriile erudite ale istoriografului nostru.)

Atacul împotriva încercării de a face din istorie o știință a fost pus în valoare de Ileana Vrancea în două studii epocale, pe care neo-naționaliștii și cei orbiți de soarele arzător Călinescu le-au denunțat cu violență, și nu cu dreptate, îndeosebi **Confruntări în critica deceniilor IV-VII**, 1975. Ele pot servi și ca reper pentru a măsura distanța de la felul în care marxistii îl desființaseră pe E. Lovinescu prin Ion Vitner și chiar N. Tertulian și faptul că o asistentă a celui dintâi purcede cu mare curaj la o pleneră reabilitare.

Unii cred că adevărata revizuire o operează istoriile literare, sau tablourile unei epoci – eventual nefericit numitele de Al. Piru panorame, prin care de fapt se încurajează fixismul pe baze pretins „canonic”. Eu nu sunt de acord cu această iluzie care ascunde o mănevră nocivă – motiv pentru care voi reveni.

Două proze

„Mă-ntorc repede”, aud de la biroul unde stau aplecată deasupra computerului. Fusese o dimineață obișnuită: după ce își băuse cafeaua, Marius Tupan se așezase pe canapea, la locul știut, lângă geam, adăugând, cu febrilitatea cuiva în criză de timp, după cum se poate deduce după scrisul pe alocuri greu de descifrat chiar și de către doamna Mariana Bunescu, aceea care-i transcrisese manuscrisele ultimului deceniu, o povestire la volumul aproape încheiat. În colțul din stânga, sus, e menționată data: 6 decembrie 2007. În colțul din dreapta al ultimei pagini, titlul următoarei proze: „Salonul nr. 1”.

Cineva pășește în urma unui bărbat care înaintează cu mers grăbit și hotărât peste podul de la Piața Națiunilor Unite în direcția Căii Victoriei. Îl vede oprindu-se brusc și lăsându-se „foarte încet” pe trotuarul din stânga al podului. Un trecător ridică telefonul, care-i căzuse din buzunarul de la piept, și sună „acasă”.

Adevărata casă a lui Marius Tupan fusese, de ani de zile, redacția către care se îndrepta acum, prin ploaie și vânt, ignorând sfatul medicilor de a se menaja după o intervenție chirurgicală minoră. Nu trebuia să apară greșeli de corectură. Trebuiau depuse ștatele, ca să-și ia colaboratorii banii de Sărbători. Trebuiau înaintate actele pentru sponsorizarea premiilor revistei. În plus, îl aștepta o cercetătoare de la Institutul de lingvistică al Academiei, care se oferise să-i citească romanul recent definitivat pentru o opinie colegială. „Sunt aici de ceva vreme, mai vine domnul Tupan?”, mă întrebă aceasta la telefon, în vreme ce răspund întrebărilor unei anchete de rutină.

Am purtat peste apă, înapoi, manuscrisul din geanta de umăr, pe care cineva i-o așezase sub cap. Bărbatul cu privire adâncă și mâini albe și fine, de pianist, nu s-a mai întors și nu a mai ajuns. Dar scriitorii trec de două ori Aheronul. Ori de câte ori gândul lui Marius Tupan vibrează în litera tipărită, el se întoarce acasă. (M.A. Tupan)

Condamnări. 1.

Sosit la sfat cu magicienii, Negrescu constata acum că inițiativele de pe platou erau diferit percepute. Unele-i deturnau pe montagnarzi de la rostul inițial, conducându-i spre zone obscure, iar altele erau inadecvate pentru practici care să fie înțelese de ei printr-un act intelectual spontan. Botezul colectiv își avusese foleasele sale, în primul rând, contribuind la solidarizarea unei comunități atât de eterogene, dar, în același timp, insuflează oamenilor pofta de viață, plăcerea aventurii și dulceața somnolenței, adică tot atâtea piedici în calea operațiunii. Regresiunea în timp presupunea abținerea, inhibare a pasiunilor joase, dacă nu chiar sacrificii personale; întregul lor mod de viață urma să fie schimbat. Oamenii se urneau însă cu greu din condiția proverbială, părând uneori chiar dispuși să-și încalce promisiunile făcute cu entuziasm în primele momente de euforie, când un tânăr, care părea un nou Mesia, le propusese un pact cu veșnicia. Mulți nu voiau să fie turmii de el, doar era un venetic, care ar fi trebuit să facă astfel de experimente în țara lui. Dar cine-i acolo profet? Lăsându-se prea ușor convins de locotenentii săi să organizeze o ceremonie prin care comunitarii să dobândească o nouă și temeinică virtute, etnologul recunoștea că sădise germenii unui posibil eșec. Lunecarea în moarte, al treilea eveniment important din viața fiecărui individ, îi atrăgea pe robii patimilor precum cântecul sirenelor. Refuzând tacit înregimentarea, chiar în timpul botezului, își luau adio de la viață, părând să găsească în lumea neagră o alternativă mai comodă exigentei Epoci de Aur, spre care-i chema Negrescu cu atâtea ardoare și insistență. Plecarea din comunitate a unor frați, surori și, îndeosebi, bunici – acei stâlpi necontestati ai autorității și continuității – fusese semnalul de alarmă că montagnarzilor li se pregătea ceva rău. Părerile rămăneau totuși împărțite. Partizanii proiectului și detractorii lui nu ajunseseră încă la conflicte sângeroase, dar se suspectau și se contestau reciproc, amplificând vechi vrăjmășii și conflicte mocnite. Afacerea – fiindcă operațiunea avea toate șansele să capete și un astfel de nume –, li se părea necurată onora, care se temeau că veneticii recurgeau la șiretlicuri pentru a-i elimina pe băștinași de la cârma rosturilor lor, așa cum se întâmplase și în alte părți, unde valuri de refugiați, proaspăt ieșiți din blocul răsăritean, reușeau să-și impună propriile cutume, silindu-i pe localnici să-i lase în plata Domnului sau să-și caute mântuirea în altă parte. Poate ceva similar urmăreau și Stănescu și Drumezea, eroi ai revoluției din țara lor, recent instalați pe platoul alpin.

Albin considera că avea tot dreptul să amenajeze platoul după varianta gândită de el, fără să-și bată capul care era cea veritabilă. Multe monumente ale lumii sunt contrafăcute, cu pietre așezate acolo unde nu au fost inițial, cu firide inversate, uși anapoda, drumuri pe care n-au circulat vreodată Ofelia și Hamlet. Toate s-au plămădit,

poate, din nevoi comerciale și artistice, sfidând rațiunile inițiale. Legendele par mai importante decât evenimentele presărate de-a lungul veacurilor; sau care urmează să vină. Peste sute, mii de ani, când oamenii își vor fi pierdut interesul cercetării și al autentificării, se va putea crede că platoul montan, grație altor împrejurări, e o comunitate rămasă în desuetudine din Evul Mediu, ci nu constituită artificial, cu o anumită intenție, la debutul veacului al XXI-lea. E de la sine înțeles că turiștilor li se vor servi multe păcăleli, cum s-ar putea întâmpla și cu etnologul, chemând străinii pe un platou în spațiul căruia nu existase, poate, o Epocă de Aur. Era posibil ca locul să se fi populat mult mai târziu. Oamenii fuseseră atrași aici de Planta Domnului, care promitea prelungirea vieții.

De ceva asemănător se temeau și magicienii, care nu reușiseră totuși să-l dezamorseze pe Negrescu. Fermitețea lui părea să-i încurajeze și pe ei, în suficientă măsură încât să-i mobilizeze contra cârtitorilor și să-i determine să-i susțină proiectul în fața montagnarzilor, insuflându-le credința că la acest drum ajunseseră prin voia lui Dumnezeu. Călătoria în timp urma să sporească faima tuturor, să-i strămute în vecinătatea regilor și a împăraților ocupați cu noi și rare îndeletniciri. Se cuvenea ca istoria lumii, din oricare punct al Pământului la Antipozi, de la Polul Nord la Polul Sud, să fie rescrisă și reevaluată, pentru a se descoperi adevărata valoare a unor episoade uitate din pricina nepăsării oamenilor sau pentru că fuseseră ascunse în mod deliberat de importatori și falsificatori aflați în solda diverselor rețele de putere. Acționând în întineric, la adăpostul lor, erai, fără îndoială, protejat. Negrescu știa că, ieșind în față, se expunea tuturor pericolelor, că putea fi lovit și nimic fără să afle măcar cine i-a administrat lovitura fatală. Se vedea chemat însă mai curând pe scena decât în culisele istoriei, chiar dacă asta implica, din partea sa, supremul sacrificiu. Poți protesta contra destinului – o, vai mie, cel chemat să îndrept osia strâmbă a lumii! –, dar nu te poți împotrivi sorții înscrise în propria ta fire, care-ți dictează opțiunile.

Magicienii știau, ca și Negrescu, de altfel, că nicio cunoaștere nu-i limitată: trebuie să bați la porți pentru a-ți se deschide, să cauți, pentru a găsi, să ceri, pentru a-ți se da. Etnologul părea dispus să mute și munții din loc pentru a găsi Floarea Vieții care să-i ferească și pe alții. Părea un bărbat ales de Domnul, modelul expus privirii tuturor și vrednic de urmat de semenii. Unii lansaseră zvonuri care-l avantajau, alții creaseră legende, de care etnologul nu se arăta totuși încântat. Nu-și alimenta admiratorii cu date din propria biografie, opulentă și spectaculoasă, după cum sugera Drumezea, nu vorbea nimănui de frustrările sau revelațiile sale, de nedreptatea care i se făcuse, nici atât, mai ales că nu știa cum vor fi

interpretate de aceia care nu știau ce însemnase bolșevismul pentru o bună parte a populației Terrei.

Surpriza îi veni de la generalul de informații. Discret și enigmatic toată viața, Drumezea explodase, devenind ditirambic. Spunea pretutindeni că prezența etnologului era un noroc pentru montagnarzi. Numai izolarea medievală îi putea purta spre împăcarea cu ei înșiși și cu strămoșii lor. Studiind practicile și îndeletnicirile medievalilor, unii turiști se vor contamina și, poate, se vor converti, astfel că, pe diverse meridiane, se vor ivi coline, insule, depresiuni ce vor lua platoul ca model, convinși că epoca actuală, împovărată de maladii incurabile, de vrăjmășii și războaie, nu le e propice. Și cu atât mai mult le va fi montagnarzilor meritul recunoscut, cu cât societatea lor ideală va fi apărut într-o țară cu reputație de paradis al bancherilor, cu conturi sigure, protejate în proliferarea lor monstruoasă.

Propaganda făcută de generalul de informații, ale căru date nu puteau fi puse la îndoială, îi încurajă și magicienii să afirme că Negrescu era eroul vremii lor. Conform unor teorii curente, la sfârșitul veacurilor, săgeata timpului se va inversa. Timpul va avea o curgere inversă, fiii vor naște părinți, și atunci etnologul va fi considerat un profet. Etnologul plănuia o revoluție în istoria lumii, mai radicală decât cea recentă din țara lui de baștină, pusă la cale de generalii Stănescu și Drumezea, care trebuiau să rămână locotenentii lui fideli. În scenariul lor, aceștia fuseseră niște pionieri pe o tablă a marilor puteri, pe când acum, conducându-se după precepte proprii, riscuau să ajungă ture, cai sau nebuni, hotărâți să decidă partida cu efecte la fel de deplorabile.

Dumnezeu își recupera oile pierdute, având în supraveghere întregul platou, chiar dacă Ursula dădea încă semne de independență, perseverând în îndeletnicirile maestrului de ceremonii, aranjamente florale, gastronomice și religioase, căci operațiunea urma să se bucure de recunoaștere nu numai pe pământ, ci și pe alte astre, unde era posibil să se descopere viață.

Era plăcerea localnicilor să-și facă vise, simțindu-se ridicați de la sol printr-o levitație la care, pe lângă vorbele lui Negrescu, contribuise propria lor imaginație stărnită de magia lor. Îndoielile nu mai veneau de la ei, ci, curios, chiar de la unul din veri.

- Cetatea e în curs de consolidare. Bun început! Dar ce va ascunde ea totuși?

Albin considera că nu mai era nevoie de explicații: magicianul ar fi trebuit să bănuiască, dacă era înzestrat cu puteri supranaturale.

- Converteții la Epoca de Aur, se înțelege.

Verii păreau să aștepte un asemenea răspuns, dar nu-l considerau suficient: plecau împreună la un drum de durată, care urma să aducă multe modificări în mentalul oamenilor ca și în configurația unei lumi care, imediat după convertire, trebuia să-și considere poziția și evoluția.

- Dar unde-s obiectele de minimă trebuință?, insistă cel de-al doilea magician.

Negrescu surâse, ca și cum ar fi vrut să spună: Mă subestimați, domnilor! Omul se poate defini prin gesturi,

de Marius Tupan

ar, mai ales, prin instrumentarul de care dispune. Acesta definește treapta de civilizație și modul cum e recepțiv. Sigur că trebuie înzestrată cetatea cu obiecte, doar am stat cu mâinile-n cruce până acum, însă e nevoie de ibdare și înțelepciune. Dotarea se face în etape, ca oamenii să înțeleagă că nu ne-am aventurat într-o operaune fără să-i cunoaștem limitele, ci într-una pe care am conceput-o după ce ni s-a dat un semn de la Dumnezeu, a și Lui să-i facem voia. Mulțumindu-l, ne facem și oă servicii.

- Care ar putea fi totuși epoca aleasă?, insistă același magician.

- Se înțelege, cea mai proeminentă, de Aur, existentă și pe platoul nostru.

Al treilea magician își pregăti cu migală întrebarea, cuturându-și ușor trupul asemenea primului președinte post-decembrist, cu însușiri feminine: nu întâmplător i zicea Bunicuța.

- Documente autentice aveți?

Albin Negrescu nu prevăzuse o astfel de întrebare. Era bine că se gândise magicianul la asta mai înainte să pună problema vreun inamic pus pe căutat nod în papură și fuzând orice argument. Rămase câteva clipe cu privirea în gol, după care spuse simplu:

- Le autentificăm.

- Dacă le dețineți pe cele veritabile!, îl avertiză strănului.

Hățișurile pe care i le dezvăluiau magicianii îi demonstau că putea fi vulnerabil, dacă nu-și lua măsuri de prevedere. După un alt moment de meditație, primul ajutor de la un spirit care-l avea sub protecție:

- Dacă prin pivnițe nu găsim hrisoave, le învechim

pe cele găsite ad-hoc cu carbon radioactiv. Le facem ca noi, pardon, ca vechi, ca să nu mai fie comentarii. Văcile, ielepe, oile și alte viețuitoare, necăpătând mutații de-a lungul veacurilor, rămân constantele, permanențele platoului. Ca și sunetele clopotelor, cu aceeași rezonanță de milenii. Cât despre caracterele oamenilor...

Magicienii părură să se retragă strategic în trupurile lor adunate, mulțumiți de răspunsuri, ca și de ideea de a călători împreună spre secolul al XIII-lea. Etnologul se arăta pregătit pentru dispute, altminteri o caracteristică a scolasticii epocii de destinație, și chiar părea să guste provocările.

Domnul plasase oamenii în serii, care-și transmiteau genele de la o generație la alta, până la sfârșitul veacurilor. Făcuse această descoperire cu ocazia revenirii în locurile natale. Cei mai violenți tineri erau odraslele celor care, în junețea lor, fuseseră mari scandalagii, asemeni bunicilor, de altfel. Calculul era simplu. Nu rudele trebuiau cercetate, ci corciturile, rasele amestecate. Mici corecții se produceau în timp, dar calitățile dominante rămăneau neschimbate. Se puteau bănuși și alte modificări apărute din necesități fiziologice, nu și invazia de elicoptere, însă, ivite deasupra platoului. Bâzâiau ca bondarii în amurg, ademenite de ciuperca formată deasupra muntelui apropiat, ca și cum, în interiorul ei, exista un triunghi al Bermudelor, capabil să absoarbă tot ce trecea la orizontul ei. Se observa, așadar, că străinii se interesau de cetate. Veneau deocamdată pe calea aerului, pregătind drumul infanteriștilor și al cavalerilor. În mod sigur, aviatorii conservau pe pelicule imaginile cu montagnarzii și imobilele lor, pentru a informa șefi de state și de guverne cu privire la stadiul lucrărilor de pe pla-

tu. De bunăvoința acestora depindeau fonduri bancare, politica strămutărilor de populație și reorganizarea lumii. Venise timpul când tot continentul se afla sub control, încurajate fiind deopotrivă stânga și dreapta, doar o pasăre nu poate zbura cu o singură aripă, ca de conflictele lor să profite adevărații rechini ai conturilor bancare. Negrescu era conștient de toate acestea și bănuia că numai așa, prin dispute, își putea promova și operațiunea sa. Toate în natură și societate se aflau în conexiune, se întrepătrundeau și se determinau în funcție de un program comun. Îl confirmase în credința sa și un medic care, încercând să-i dea explicații cu privire la tensiunea arterială, îi vorbise în termeni geologici, de ape și circuite subterane, de debite și infiltrații de bacili. Cu spuzenia lui de ciuperci, mucegaiuri, fructe și striatii, platoul reprezenta un organism de a cărui textură trebuia să țină seamă. Combinațiile și mișcărilor gândurilor erau acelea ale unui cercetător ajuns în prag de a da opera capitală a vieții sale. Când i se întâmpla să se simtă singur, părăsit, îi veneau în ajutor locotenenții, parcă mai animați decât el de ideea desăvârșirii ei. Nu vorbise magicianilor de năzuințele sale, dar observa că și ei îl încurajau din priviri. Avea o dovadă în plus că proiectul său era aprobat mult mai sus decât și-ar fi închipuit careva. I se recunoaștea, indirect, harul. Clipise din când în când, ca o lumină depărtată, o stea deplasată inițial spre roșu, apoi spre albastru, pentru a-i da de veste că vremea lui venise.

(fragment din romanul *Naufragii*)

***

Stângăcie

Căzuse, deodată, fără să-i lungeze piciorul pe-o coajă de banană sau să-i fi pus în față o piedică, avertizată că pășește pe un teritoriu interzis. Așa, din senin, sănătoasă și veselă, fără să cunoască mohoreala spitalelor sau jelaniiile pacienților, îi era dat să trăiască o experiență la care nu râvnise. Slavă Domnului că, la rugămintele sale, nu fusese internată. După ce-i bandajaseră brațul drept, medicii o asiguraseră că-și putea însenina monotonia celor trei săptămâni în care acesta avea să fie închis în spital, plimbându-se după placul inimii. Oricum, orașul, rostuit pe malul fluviului, îi părea printre cele mai frumoase dintre orașe cunoscute în frecvențele călătorii ce constituiseră unul din privilegiile dregăriei de curând ajunse la capăt. Poate că orașul beneficia și de aura pe care, în ochii ei, i-o împrumutase ambiția satisfăcută. Se spăla singur, fiind construit pe o colină, cu străzi tăiate într-o geometrie perfectă, iar plantațiile de trandafiri și casani erau ca un plămân care le făcea locuitorilor aerul respirabil, filtrând noaptele emanate de șantierul din apropiere și de fabrica de apă grea, situată ceva mai departe, dar pândindu-i amenințătoare la notă.

Retrasă de puțin timp de pe scaunul directorial, Ileana nu accepta să îngroașe rândul pensionarilor, strânsi ciorchine prin parcuri, pe bănci, inspectând zierele prin ochelarii cu multe dioptrii pentru a vedea cine i-a mai părăsit definitiv - o înțeleptă devenită obsesivă zilnică. În aceste zile de activitate redusă, ea hotărâse să scormonească toate ungherele orașului în care trăise o viață. Și-amintea cum, temându-se că va părăsi Capitala în urma unei repartiții bizare, un prieten de-al ei îi mărturisise că se apucase să

viziteze monumentele, inclusiv din cimitire, astfel încât, dacă avea să lucreze în provincie, cel puțin să fie însoțit de amintirea idolilor cărora sperase să li se alăture într-o zi.

Ileana nu era vizitată de vreun prezentiment al morții sau al unei călătorii lungi, căci un accident, asemeni multor alora, nu o purta cu gândul atât de departe, dar simțea o chemare către intimitatea profundă a orașului. Bântui prin pădurea în care se țineau mai tot timpul serbări populare, cercetă pietrele din muzeul în aer liber al unei istorii ce se afunda dincolo de începutul prezentei ere, se întristă că piciorul podului, o relicvă a romanilor din vremea când cucereau Dacia, se afunda tot mai mult; de fapt, îl acoperea praful, ridicând pământul din jurul lui. Era ca și cum natura ar fi împins în uitare gradațiile de pe un cent cu care măsori tăria alcoolului. Vremea omului, oare, cum o măsori? Se înfioră gândindu-se că, după cum scoteau la iveală arheologii, tot peisajul pe care îl contempla, cu oamenii din el, avea să se afunde, în trei-patru secole, la câțiva metri sub pământ.

Se îndreptă spre malul apei și se opri la locurile pe unde încercaseră fugarii să scape de dictatură. Unii, puțini, ajunseseră cu bine într-o altă lume, dar cei mai mulți se înecaseră în valurile temutului fluviu. Își aminti de cei care se imbarcaseră pe un cargou, simulând o nuntă, arestați apoi cu toții și condamnați pentru că puseseră la încercare vigilența străjerilor, fabrică iluzii, doar era o femeie cu multă fantezie, spori tainele în jurul prietenilor săi, astfel încât se putea lăuda că nu-i mai rămăsese niciun colțisor care să nu fie deopotrivă cercetat și imaginat. Toate până într-o zi când impulsurile tu-

ristice o purtară în fața unei biserici.

O vedea prima oară sau nu mai intrase în ea de mult? Cu memoria slăbită, nu era foarte sigură când mai văzuse totuși odoarele. Prea multe lăcașe de cult nu existau în oraș, dar nici acestora nu prea le trecuse pragul. Fusese prea absorbită de fotoliul ei de comandă, prea captată de tumultul târgurilor încheiate, iar, peste toate acestea, un regim ostil credinței înconjurase aceste lăcașuri cu un văl de anxietate și interdicție. A continua să se țină departe ar fi fost un păcat, adăugat alora care abia acum, mai ales în nopțile de veghe, i se relevau în această sumbră culoare. Poate din această cauză se petrecuse accidentul: pentru a găsi o cale să i se ierte păcatele. Dobânda și ea o presimțire pe care o aveau mulți în vremurile amestecate dintre tiparele în care se fixează societatea pentru un răstimp mai lung sau mai scurt. Lumea părea să asculte de anumite comenzi, de care viețuitorii planetei nu sunt conștienți. Primise un semn că mai putea fi salvată. Fără alte ezitări, începu să se închine. De îndată ce sfârși ritualul, fu copleșită de sentimentul că fusese iar ademenită de Satana. Mâna stângă nu era a Domnului, ci a morții, de care voia să se îndepărteze cât mai repede. A-i urma îndemnările însemna pactul cu Întunecatul. Ea se lupta, dimpotrivă, să-l rupă, căci prea mulți ani îi stătuse în preajmă - dacă nu cumva el fusese cel care dansase artistic în jurul ei - și iat-o acum întinzând noi punți către el. Mâna stângă o trădase. Cu toate că se crezu, pentru câteva clipe, o femeie damnată, promisă îngerului căzut încă de la naștere - mama ei visase în noaptea precedentă niște tucii cu căldări pe cap care-i propuneau un târg

ieftin -, își zise că nu e totul pierdut. Spirite mai rafinate ar fi decis că biserica aceea nu există, fiind doar o iluzie a ei, că nu se închinase propriu-zis cu mâna stângă, ci se apăruse doar de muștele ademenite de rănile de pe trupul ei, dar, de data aceasta, Ileana devenise cea mai lucidă ființă din orașul ei natal. Da, voind să repare o greșeală, comisese alta și mai gravă: se închinase fără Domn și cu mâna stângă. Nu putea reface invers ritul sau să ștergă gestul din mintea trecătorilor. O văzuseră, o urmăriseră cu stupefacție, fără să observe existența brațului drept, ascuns de rochie, în vreme ce ei înșiși se închinaseră. Ileana nu voia să apară în fața citadinilor ca o împiedicată, după ce condusesese atâtea instituții. Mai bine să-i plângă de milă, crezând-o ciungă, decât să se amuze pe seama imprudenței sale. De fiecare dată când se aflase la ananghie, nu fusese însă tentată să depună armele. Căută și acum o ieșire din impas. Apelă cu dificultate un număr de telefon mobil, dar, cum spitalul îi refuză cererea, căută sprijin la propriul fiu. Cine ar fi trecut pe lângă Ileana ar fi auzit-o implorându-l pe băiat să-i vină în ajutor. După numai un sfert de oră, o mașină grăbită, înzestrată cu instrumente speciale, parca în dreptul bisericii. Un bărbat înarmat cu fierăstrău mecanic se infipse în cămașa de ghips, segmentând-o și înlăturând-o, pentru ca Ileana să-și poată folosi mâna dreaptă, închinându-se după datină.

Din păcate, întregul braț era anchilozat.

(Din volumul de proze scurte în manuscris, intitulat *Relatări crude*)

«

Poeme de IOAN EVU

pe fruntea puberă coroniță de lauri.
Își molfăie tetina pixului
fabulând că face sex oral cu poezia
și-un pâlc timorat de esteți îi strecoară
sub ușa zapisul magna cum laudae

Îmbătoșatul lui piept se surpă
sub povara insignei i se încovoie cărca
sub greutatea crucilor din sânge
cristosul de tinichea al mahalalei!

ca două file rupte dintr-o carte
plutind pe apa cerului ucis.

Să ne privim în ochi și să ne pierdem în mulțime
ca două umbre străni pe un zid
de netrecut – ca două aripi anonime
văslind spre-același țărâm întrevăzut.

S-au prăbușit văzduhuri sub vocale
tocmai când mai era ceva de spus
au nins zăpezi înveșmântate-n zale
și-au zornăit cuvinte în apus.

Să ne privim în ochi să trecem mai departe
ca doi străini printr-un străin oraș
cândva ne vom zidi în altă carte
ca păsările-n tril sinucigaș.

PROLOG

Nu cânt. Deși-s la mare preț trompetele-n cetate
n-am dibuit încă niciuna pe măsura pieptului meu
de-o mie de carate. Alt instrument aș inventa
pentru plămâni mei căliți în marile păduri de fier.

Poate magnolia tuberculoasă ea singură
se mai revoltă împotriva acelu zeu de sârmă
și beton și sticlă dar ochiul meu ce altceva să facă
decât c-o lacrimă lăuntrică să plângă?

Poate orfeii odelor rulante suavii fericiții
trubaduri în sunete de harpe și alămuri norocoase
mai înalță pe firmamente de reclamă
semne și nume în apoteoză.

Dar eu nu cânt. Abia dacă găsesc cuvinte
în măsură să amâne cu un ceas gâlceava haitelor
de viermi peste epava bietului meu craniu.
Din mine verbele șoptesc prin botnițe
văzduhul prăbușit sub semnele mirării.

De-aceea zic: conțați pe mine
sunt martorul imparțial sunt ucenicul crescut
la școala celebrilor muți. În trupul meu
viața și moartea își pot da liniștite mâna
privindu-se o clipă în ochi omenește.
Ele știu că doar prin mine există.

DESPRE CE TACE POEMUL

Despre fariseic sărutul lui iuda ca o pecete
duioasă pe obrazul abia zvântat de lacrimi
o încredințare a fratelui că drumul spre golgota
poate reîncepe în chiar secunda următoare

la vernisajul luminii atotvăzătoare
sub ropotul aplauzelor vuindu-ți în creier cum
talazurile ce biciuiesc țărături înțesate de tige
în care se aud zdrăngănind talanții predaniei.

Despre indicibile crime proliferând în fraze
sforăitoare în agora bigotă cu iz de talcioc
unde moartea dăruiește diplome de excelență
cecuri în alb eternități de vinilin

acolo sufletul tău e-un curcubeu troienit
arcuit peste sărată roua aleanului acolo
poemul tău e prenatalul scâncet al furtunii –
un dangăt surd de clopote-n exil ce spulberă
mortarul de pe chipul ramolit al veșniciei.

CRISTOSUL MAHALALEI

Ce-i cu această viermuială
de adjective nevidanjate pe trupul lui a fi
cu această opinteală a decorului
de-a se substitui vieții?
Ah bolborosită graba lumii încă nenăscute!

Se-aude orăcăitul de fetus al poemului
abia înfășat în scutecele beznei.
Boțul de carne și sânge izbește
cu umede piciorușe placenta văzduhului.
Curând îi vor crește din umăr lăboae păroase.

Se târaie de-a bușilea pe scândura negeluită
a fonemei și lesne învață să-njure de mamă.
Își zdreleşte genunchii de parabola podelei
și-ncepe să blesteme cerul tavanului.

Abia se aburcă în două picioare
arhitectonică alcătuire de oase ligamente
și suflet râvnind la catalige
abia-i mijește chipul și asemănarea
în verticală lumina amiezii
că se și năvăleşte la aripi.

Îl suduie orbetele pe Dumnezeu
iar instituția morții îi așază

PSALM DE TRECUT VEACUL

Păstrează tot. Nimic nu-i de prisos
în uriașul cor al elementelor
cu-adevărat nu pierd nici un vaier.
Nici freamătul ascuns – de lire
nici larma zilnică a vocilor ostentative.
Toate converg într-un târziu spre armonie.

Iată leprosul alungat din lazaret cu pietre
iată profetul mincinos zvârlit
din turnul cu oracol și ah iată-l pe acesta
care în veacul marilor conjurații
își pleacă urechea doar la psalmii răchitei.
Și-a însușit deplin lecția de singurătate
a paingului: își duce singur crucea înfrunzită.

Dar nici așa nu ai văzut destul
până ce nu achiți cu sânge prețul atâtor
revelații ce ți le pregătește-n amănunt oceanul.
Gura ta simte gustul cuvintelor primordiale.
Cu floarea vârștelor în dinți prin labirintul
regnurilor prin poarta triplei trădări.
De-acum fără întoarcere îți este calea.
Fie-ți țărâna imnului ușoară!

SACRUL SECERIS

Despre tine doar vântul ar putea rosti
ceva coerent vântul îmbrățișând emblemele
încrustate cu chipul tău de zeitate polară.

Vrednici trompeți au îngăimat silabe
în cetate și-au amuțit cu zăpada în gură
o ninsoare scămoasă a acoperit limbile
clopotelor hărăzite să te vestească.

Pe pojghița văzduhului noi am citit
amprenta aripilor tale de silfidă.
Răzbat prin zale și prin solzi prin lanțuri
plase și zăbrele ochii de linx ai disperării
de-a nu te atinge niciodată.

Dar eu mă bucur că exiști te-am deslușit
în spornica lumină ce-mpacă formele ostile
în dimineața ce zădărnicește conflagrațiile.
Lacrima ta va bate ceasul sacrului seceriș.

Ca păsările-n tril sinucigaș

Să ne privim în ochi să trecem mai departe
ca doi străini prin veacul interzis

DECOR PĂRĂSIT

N-a fost nimic să o încredințeze
că aș exista cu adevărat
poate doar mahnirea calmă
a chipului răsărit din zidul opac

o încarnare a umbrei ce-am fost
a făcut-o să tresară o clipă
în amurgul împresurat de zeii pe care
și-i atârname la rever ca trofee.

Hai să ne iubim îmi șoptește
lasciv doamna himeră
dezvelindu-și până la cer
imaculatul trup în care
au naufragiat cohorte de îngeri.

Ea râde și dinții ei sidefii
îmi străpung jugulara.

GONG SPART

Prea multe voci și toate parcă tac
conspirativ despre aceleași crime
mai bine-un foșnet suplu de copac
un șopot de izvor senin mai bine.

Decât aceste mârșave tăceri
mascate în retorici panglicare
mai bine acalmia unei seri
de aprige furtuni prevestitoare.

Orbi trâmbițași ai curților domnești
surzi flașnetari cu ștaif la catedrală
cum ruginit-au porțile cerești
sub ploaia de scuipat și linguseală!

Mai bine mut ca pietrele de rând
în milenarul prund al așteptării
o dată la un secol renăscând
drept vuiet în oceanul nemișcării.

Mai bine scrib de hronice-n pustiu
cu slove de nisip sfidând stihia
ori spulberat în patru zări de viu
o clipă să durezi cât veșnicia.

Vânturile,
Valurile...

Parodii de Lucian PERTA

Cassian Maria Spiridon

PÂNĂ ÎN ZORI

să umpli trei reviste,
două ziare și un caiet de la Durău
pe vreme rea sau bună,
din noapte în zori –
la așa ceva nu poate să reziste,
stimați abonați și cititori,
nimeni mai mult de o lună

foarte curajos trebuie să fii,
mai ales dacă umplutura e vers
și doar dacă ai ideea fixă că știi
pornind de la zero să faci totul din mers

dup-aceea e ușor –

poți să scrii orice de dragoste și moarte
că distinsul cititor
n-o să-ți taie capul cu paloșul,
cel puțin cât ești în viață,
pentru un vers,
o revistă
sau o carte

partea tristă,
fantasma ce mă macină,
e că deja a răsărit luceafărul de dimineață
și eu n-am decât o pagină!

Tristetea grafomaniei fără orizont

SORIN LAVRIC

Vă rog din toată inima, vă conjur chiar, să citiți romanul de Gabriel García Márquez. Haideți să începem cu unul din cele celebrisime: **Un veac de singurătate** sau **Toamna patriarhului**. Ca să le citiți, trebuie să îndepliniți două condiții. Prima este să aveți candoarea lecturii, adică minima bunăvoință de a vă apropia de text cu încredere și, în același timp, să aveți idei preconcepționate. Așadar, să nu luați în seamă pepele verdict de specialitate date pe bandă rulantă de o veritabilă industrie de reclamă ca aceea de la New York Times. Să nu luați dar aminte la gongolele sentințe de cabaret de genul: „*Un veac de singurătate este prima operă literară, de la Cartea Genului*” – așa cum putem citi pe coperta a patra a volumului scos de Editura Rao în 2007. Iar a doua condiție: să te așezi pur și simplu în fotoliu cu poftă la lectură și cu o dorință sinceră de a te bucura pentru câteva ore de o ispravă estetică, vrând să simți pe pielea ta că literatura, departe de a fi o minciună frivola, e un izvor de delicii fine.

Acum ați îndeplinit cele două condiții, puteți decide unul din cele două titluri pomenite. Ei bine, trebuie să trece prin următoarea succesiune de stări condictorii: după 20 de pagini, veți simți că cineva și-a pus în gând să delireze fără opreliști, dar nu oriunde, în paginile unui roman despre care se spune că e de calitate. După încă 10 pagini, veți simți că lucrurile se repetă și că deja romancierul aplică aceeași rețetă de carnavalului livresc fără cap și fără coadă. Având în față acea candoare de care pomeneam mai de demult, vă veți spune că dumneavoastră sunteți de calitate, că nu aveți, așadar, o dispoziție prielnică de destăruie a textului și atunci veți trage aer în piept, vă veți aduna și veți continua lectura. După încă 20 de pagini, impresia că cineva vă joacă o farsă și că asistăm, de fapt, la o cacealma de cuvinte zemoase și lipsite de sens devine certitudine.

În fine, ajungem la ultima și cea mai statornică condiție pe care și-o lasă lectura: că ai de-a face cu un romancier fără orizont filozofic, care, neputând să creeze o atmosferă cu încărcătură umană, se dedă la revărsare de aiureli imaginare ce curg în matca unui reșed de cuvinte interminabile. Un grafoman care nu poate lega gânduri. Că Márquez delirează pe sute și sute de pagini nu e un amănunt chiar așa de grav, dar stupefiant este că o face în fața lauzelor unor snobi care nu au curajul să spună că sunt victimele unui reșed scriitoricesc de factură mediocră. Că, așadar, împăratul e golul și că, din trei zeci de lungi câte zece pagini fiecare, nu poate ieși decât o caricatură, iar nu un roman propriu-zis. Cum Dum-

nezeu poate cineva să citească elucubrațiile fanteziste ale lui Márquez luându-l în serios și nesimțind făcătura evidentă a prestidigitațiilor sale facile?

Pur și simplu, ai de-a face cu o proză fără bătaie spre ceva mai larg și fără deschidere spre ceva mai înalt, cu o proză plată, dar suculentă, alcătuită dintr-o procesiune exotică de cuvinte lipsite de reazem inteligibil. Chinuindu-te cu pelteaua de fraze sardapalice, îți spui că ai sub ochi un exemplu nimerit de ce înseamnă literatura lipsită de substrat filozofic: o sarabandă sclipitoare de bomboane lexicale, o pletoasă cleioasă de vorbe văduvite de semnificație vitală. Dacă ai reușit să citești 50 de pagini din Márquez, te poți opri, căci ai apucat deja să cuprinzi un eșantion reprezentativ din șerbetul său luxuriant:

CREIERUL LUI PIRANESI

restul e o aplicare fantasmagorică a aceleiași tactici de umplere a paginilor cu un nimic extravagant și dulce. Ambele romane de care pomeneam sunt croite pe calapodul facil al conglomeratelor masive de cuvinte aruncate cu lopata, după principiul că ce-i mult și vulgar poate camufla lipsa gândurilor puține și clare. Márquez suferă de prezbiterism existențial. Optica lui e cea a genunchiului broaștei aflate în perioada de rut orăcăitor. Scrie neted și fără anvergură, cu fruntea lipită de pământ, ca toți scriitorii fără orizont religios sau metafizic. Spiritul său de observație e bicsnic de slab, iar analiza psihologică de care e capabil e de o platitudine patentă. Autorul nu poate decât să-și descrie frenezile fantasmatiche și așteaptă probabil să fie aplaudat pentru asta. Dacă îmi cereți să vă povestesc ce se întâmplă în romanele lui, nu o pot face. Delirul prozaic nu poate fi mîntuit prin preschimbarea lui în depănare narativă înzestrată cu sens.

Pe Márquez îl citești în trei situații: 1) când vrei să afli câți creduli sunt în stare să sufle în pînzele orgoliului unui scriitor de mîna a doua, decretîndu-l mare scriitor și, lucru deloc de mirare, încununîndu-l cu Nobelul; 2) când vrei să te lecuiști de credința în literatură, văzînd cum un velleitar trece drept condeier de elită; 3) când vrei să înveți cum nu trebuie să scrii.

Nu știu ce demon malefic mi-a călăuzit mîna atunci când m-am păcălit cumpărînd două tomuri semnate de acest ușuratic și neînfrînat revărsător lexical. Lumea aceasta e plină de bufoni și de cabotini ridicoli, iar unul dintre ei este chiar Gabriel García Márquez. Sunt cărți pe care, terminîndu-le prea repede, regreti că nu le mai poți gusta. Sunt altele pe

care regreti că le-ai deschis. **Un veac de singurătate** e una din ele. E ca și cum ai înota într-o baie de melasă, străduindu-te să întrezărești o muchie de sens în gîlmele și rotocoalele infinite de fraze marquezienne, pentru ca, în final, să te duci la fund. Închizi cartea și închiți în sec, spunîndu-ți că nicio dată nu vei mai deschide o carte purtîndu-i numele. Asta dacă, firește, nu ești masochist și vrei să îngroși rîndul celor care se chinuie citindu-i vâlătucii iscați din vată de zahăr ars.

Nu mi-l pot închipui pe Marquez decît rîzîndu-și în barbă pentru marea festă pe care a jucat-o criticii literare prin înșfăcarea Nobelului. Un hohot de rîs mare cît obtuzitatea celor care au avut lipsa de fler să-l primească în tagma scriitorilor. Iată cazul unui balerin arătînd ușurință în legarea frazelor și care ajunge să fie uns drept scriitor de geniu, cînd aplecarea lui spre cele spirituale are îngustimea seacă a oamenilor săraci cu duhul. De Márquez mi-e milă, dar de cititori mi-e și mai milă. Nu fiindcă nu vor sesiza cîrpeala frivolă a nesfîrșitelor fraze inepte, ci fiindcă nu vor îndrăzni s-o spună. Nu-i nimic, o spune articolul de față, strigînd către toate zările și repetînd întruna: cît de proști putem fi ca să ne uităm în gura unui tencuitor de var calamburesc, care împrășcă hîrtia după regula asocierii iraționale a tuturor vedeniilor care îi trec prin minte?

Dar tristetea cea mare este că Márquez nu e un mutant singular, ci oglindește un tipar literar care a infestat spiritul Americii de Sud. Dacă nu ar fi Vargas Llosa ca să-i scoată din rîpa „realismului magic“, aș fi înclinat să spun că sud-americanii fac literatura cum fac trafic de stupefiante: diletant, crud și fără orizont. Citiți, vă rog, unul din romanele amintite, dar faceți-o fără să vă lăsați furați de mreaja de reclame țesuță în jurul autorului. Și mă veți înțelege.

P.S. Criticii literari să-mi ierte răbufnirea, sinceră și spontană, provocată de perplexitatea resimțită în urma lecturii lui Márquez. Sunt scriitori cu care nu poți face cunoștință decît cu prețul îndurării unei traume estetice. Iar, pentru mine, Márquez face parte din această categorie. Fără să am pretenția ca repulsiunea mea să fie împărtășită de alții, în măsura în care impresiile de gust nu se discută, atunci rîndurile de față au îndreptățire dacă sunt judecate exclusiv din interiorul unei asemenea impresii. Nu-mi place columbianul, mi-e foarte limpede asta, și totuși sunt conștient că opinia mea nu poate servi drept criteriu de apreciere a romanelor sale. E singurul mod prin care îmi pot răscumpăra necuviința rîndurilor de mai sus.

«

Primum la redacție

Din noiembrie 1990, deci la mai puțin de un an de la răsturnarea – oficială – a comunismului în țara noastră, **Memoria** – revista gândirii arestate – și-a deschis paginile pentru cei care, timp de peste patru decenii, nu au putut vorbi, care și-au văzut viețile zdrobite, pentru familiile celor care au suferit și au murit în lagăre și închisori, pentru memoria și rememorarea teribilelor realități ale unei Români oprimate, umilite și batjocorite de unul din cele mai inumane regimuri imaginate de minți – totuși – omenești: dictatura comunistă.

Nu a fost un drum ușor: mijloacele materiale – atât de darnic risipite pentru tot soiul de manifestări cu ecou de o zi – pentru noi erau aproape întot-

deauna precare. A fost nevoie de tenacitate, de spirit de sacrificiu și de o neostoită sete de a spune adevărul și de a face dreptate, pentru ca revista să supraviețuiască pe parcursul a 19 ani și a 67 de numere.

Revista Memoria în dificultate

Comisia de evaluare și selecție a finanțărilor acordate de Administrația Fondului Cultural Național (Alexander Baumgarten, Alexandru Cistelean, Peter Demeny, Caius Dobrescu, Liviu

Papadima, Ruxandra Demetrescu, Elena Vlădăreanu), comisia de judecare a contestațiilor (Biro Bela, Paul Cernat, Mircea A. Diaconu) au considerat că este destul: nu ne mai trebuie trecut, nu ne mai trebuie ămintirea suferințelor, a jertfelor și a eroismului, nu ne mai trebuie MEMORIE.

Ne cerem scuze de la cititori, de la colaboratori și de la toți prietenii care ne-au fost alături cu prețuirea, sfatul și propria lor memorie. Vom onora abonamentele pe 2009.

Redevenim cum am fost timp de peste patru decenii: tăcuți. Se vor găsi destui „vocali” care să acopere tăcerea noastră.

Memoria – revista gândirii arestate

O notă

În nr. 4 al revistei „Luceafărul de Dimineață” la rubrica „Revista revistelor” s-a consemnat următoarea notă despre piesa mea **Dosarul Curvelor**, apărută în revista „Drama” nr. 1-2 pe 2009: „Piesa actorului Candid Stoica are un titlu incitant, dar conținutul e puțin atractiv, o piesă cu clișee gazetărești despre tranziție care au devenit locuri comune”.

Cu respect îi aduc la cunoștință semnatarului sau semnatarei rîndurilor de mai sus că piesa mea, „Dosarul Curvelor”, are ca subiect un moment din viața sentimentală a cunoscutului și incisivului dramaturg Teodor Mazilu (1930-1980) și nu are nimic de-a face cu așa-zisa perioadă de tranziție. Probabil că autorul sau autoarea notei cu pricina n-a citit decât prima pagină a textului. Să fiu bine înțeles, nu am pretenția să laud piesa, ci doar să fie citită.

Cu stimă pentru interesanta d-astră revistă,
Candid Stoica

CE MAI TEATRU VEZI LA FILM!

MIRCEA GHITULESCU

Malaparte întâi. Premiera filmului *Călătoria lui Gruber*, de Radu Gabrea, organizată de Comunitatea Evreilor din România, a început la Cinema Monden în chip fastuos cu un taraf evreiesc care mi-a adus aminte de *Livada de vișini* de Cehov. O orchestră de suflători în alături, conduși de un oboist (*haute bois, n'est ce pas?*). E adevărat, unii instrumentiști erau cam oacheși, dar cine nu are țigani lui? Confuzia s-a aprins încă de la început. O doamnă în vârstă de lângă mine a strigat „ridicați-vă în picioare, acesta este imnul nostru!” Să mă ridic sau nu? O voce de tenor liric de la celălalt capăt al balconului decide: „nu vă ridicați!”. Chiar nu știu ce să fac, am venit la o premieră, nu la biserică. Totuși, mă ridic, sunt dator cu politețe față de bătrâna doamnă de alături. Nu s-au ridicat prea mulți, așa că m-am așezat la loc, așteptând să înceapă filmul. A început, dar nu filmul, ci un *intro*, cum erau pe vremuri jurnalele de actualități care se puneau înaintea filmului. Îmi dau seama că nu este vorba de o premieră absolută, pentru că „jurnalul” prezintă convorbiri despre un film care a rulat pe toate meridianele lumii. Impresii foarte, foarte bune, deci trebuie să fie ceva cu totul ieșit din comun. E bine și așa, chiar dacă nu este premieră absolută. În teatru e mai bine să te duci la al treilea spectacol după premieră, pentru că spectacolul de teatru poate fi complet altul, dar la film e altceva, nu se mai poate schimba nimic, nici în bine, nici în rău. Cu chiu cu vai, îmi dau seama că nu sunt opinii despre film, ci despre problema evreiască. Deci nu particip la o premieră, ci la o „acțiune” și nu prea aveam chef de acțiuni în seara asta, dar nici nu pot să ies din sală.

În fine, începe filmul. Radu Gabrea a compus un „documentar de ficțiune”, că altfel nu ai cum să-i spui. Nici documentar, nici artistic, un film despre marele scriitor italian Curzio Malaparte (Kurt Erich Suckert), pe care evreii îl cred evreu pentru că mama a fost evreică. Poet suprarealist de prima mână și musolinist de mâna a doua, cu mamă evreică cu tot (spre deosebire de Gabriele d'Annunzio care a fost invers), Malaparte a fost, între altele, și corespondent de război al lui Mussolini, trimis cu treburi pe Frontul de Est, cu o escală silită la Iași.

Radu Gabrea nu are nici o treabă cu literatura lui Malaparte, pe care, probabil, o cunoaște, dar nu l-a fascinat în asemenea manieră încât să-și pună amprenta asupra fil-

mului, ci ideologia semită. Unde apare ideologia dispăre arta, deci nu putem vorbi despre filmul lui Radu Gabrea ca despre un obiect de artă, ci ca despre un articol de ziar între multe altele. Nu Malaparte îl interesează, ci progromul de la Iași, din 1941, pe care l-a pomenit Malaparte într-o târzie căință sub formă de roman, care se numește *Kaputt*. Aberația este că Radu Gabrea mă pune pe mine care nu am nici urmă de sentiment antievreiesc în sânge să iau exemplu de la Malaparte care era fascist cu acte. Așadar, căpitan de presă al lui Mussolini, Malaparte ajunge la Iași cu misiunea de a pleca pe Frontul de Est, dar o alergie la polen îl blochează. Doctorii români (Călin Sandu Gruia, amabil, săritor) sunt niște tâmpiți care îi prescriu valium, astfel că singura soluție este doctorul Gruber, recomandat încă de la București. Dar Malaparte a nimerit în plin progrom (comandat de ai lui, altă aberație), astfel că doctorul Gruber a fost deportat la Podul Iloaei și aruncat în groapa comună. Totuși, nu era doctorul, ci tatăl acestuia. Adevăratul doctor Gruber trăiește și Marcel Iureș știe să-l facă atât de bine pe doctorul evreu, încât ascunde o parte din cusăturile ideologice ale filmului. Florin Piersic junior este hipercorect în rolul pozitiv (te întrebi, iarăși, de unde și până unde?) al lui Malaparte. Este exact acea corectitudine care trădează lipsa de interes. Comandantul român al garnizoanei din Iași, Niculescu Coca, este un clown simpatic compus cu abundență de Claudiu Bleonț ca și ambasadorul Italiei, pe care îl joacă Alexandru Bindea. Sunt și secvențe demne de Radu Gabrea, mai ales exterioarele, drumurile prăfuite, groapa comună, hotelul Traian din Iași etc.

Ghinion tipic: În secolul al XIX-lea Franz Liszt l-a descoperit la Iași pe Barbu Lăutaru, care i-a cântat la vioară una dintre compozițiile marelui austriac după o singură audiere. Radu Gabrea, alias Curzio Malaparte, a descoperit un doctor idiot și un comandant militar cretin.

Filmul s-a terminat în cea mai desăvârșită liniște. Două aplauze la parter și atât. M-am strecurat spre ieșire, să nu fie nevoie de explicații.

Bonaparte a doua ar fi ca Radu Gabrea să facă un film despre miile de evrei pe care i-au trecut românii peste Feleac, în România, când granița era la Turda, ca să-i ferească de mânia ungarilor.

Tarantino, Gabrea și al Doilea Război Mondial

CĂLIN STĂNCULESCU

Întâmplător, pe ecranele românești au avut premiera simultan două filme care atacă problema Holocaustului în Franța și în România, „Ticăloși fără glorie”, regia: Quentin Tarantino, și „Călătoria lui Gruber”, realizat de Radu Gabrea, după un scenariu scris de Răsvan Rădulescu și Alexandru Baci, inspirat de trei pagini din romanul „Kaputt” de Curzio Malaparte.

Filmul lui Quentin Tarantino începe cu o secvență puternică, teribil de înșelătoare asupra restului operei. În casa unui țăran francez, care ascunde o familie de evrei în anul 1940, își face apariția teribilul colonel SS Landa, care, într-o perfectă engleză, îl convinge pe fermier să trădeze. Din masacrul ce urmează se salvează o fată de 7-8 ani, care va reapare în 1944 în film ca o femeie matură de 28-30 de ani, proprietară a unui cinematograf.

Un scenariu rocambolesc imaginează ca în aceeași Franță ocupată de naziști să descindă o echipă de militari evrei americani cu misiunea de a-i înșpăimânta pe naziști prin oroarea atentatelor puse la cale. Antrenați de locotenentul Aldo Raine, jucat de Brad Pitt, componenții comandoului american scalpează la vedere, incrustează cu cuțitul svastici pe frunțile naziștilor, zboară căpățâni cu bătele de baseball, când nu aruncă, pur și simplu, în aer tot ce le stă în cale. Demoralizarea naziștilor se desfășoară în paralel cu operațiunea opusă prin intermediul prezenței unui erou lunetist, cinefil, asasin a trei sute de americani, devenit star al unui film de propagandă la premiera căruia vor asista Hitler, Goebbels și Goering. Cei trei vor pieri într-un groaznic atentat, care va duce și la sfârșitul altor eroi ai filmului, istoria bis scriindu-se cu un final scurtat al războiului, cu pocăirea nazistului principal, de alt-

fel, excelent interpretat de Christoph Waltz, care a luat și premiul la Cannes.

Extrem de lung și fără îndoielă doldora de kitsch, filmul lui Quentin Tarantino face apel la postmodernism, în sensul amestecului total de valori, ficțiunea răsturnând până la disoluție orice urmă de autenticitate sau firesc istoric, ultimul conflict mondial părand doar premisa unei fantezii debordante, ghidate la limita isteriei și conduse cu vădită s-facție a primei jucării mai complicate pentru ab-

solvenții de creșă.

În ciuda faptului că, moral, filmul lui Tarantino pare a fi dezagreabil în aceeași măsură evreilor, indienilor americani, americanilor, francezilor sau germanilor succesul său de casă demonstrează foamea de divertisment a publicului, chiar dacă acesta este construit în cheie atroce, chiar dacă îngroșarea convențiilor se face la vedere, chiar dacă miza pe a șaptea artă

este redundantă, iterativă și obositoare. De altfel, și inutilă pentru cine nu cunoaște a fond istoria secretă a cinematografului.

Regizorul Radu Gabrea, în schimb, se ferește să arate oroarea războiului, adunând tensiunea filmului său în jurul unei absențe - doctorul Gruber ce trebuie să-l vindece pe scriitorul Curzio Malaparte de c afurisită de alergie ce și-a făcut apariția în preajma plecării pe frontul rusesc, pe 29 iunie 1941. Căutările corespondentului de război italian se intersectează cu drama trăită de evreii din Iași în urma declarării războiului sfânt împotriva bolșevismului. Măsura, elipsa, sugestia echilibrul, atenția față de granițele încă laxe ale istoriei sunt câteva dintre atributele filmului lui Radu Gabrea. El focusează la urma-urmei pe un personaj tragic, pe un autor de mare forță evocatoare a conflagrației mondiale, martor „privilegiat” al unor grozăvii semnate de mai toți protagoniștii. Radu Gabrea refuză caricatura, propune personaje nuanțate, se ferește abil de capcanele derizoriului postmodernismului asumat de Tarantino.

Radu Gabrea a terminat recent prima fază a unui film ce propune câteva adevăruri incomode despre infernul concentraționar românesc. Nu cred că Tarantino s-ar încumeta să ecranizeze *Gulagul* lui Soljenițan.

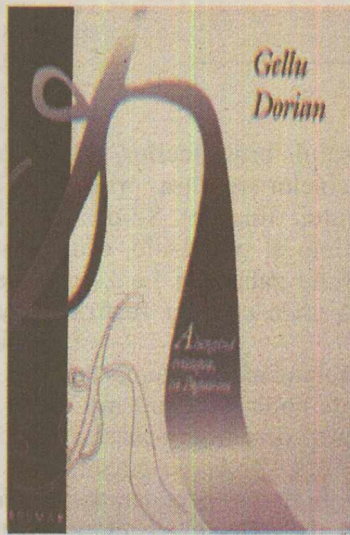
Dincolo și dincoace de logică. Reciclarea vinovăției și Alien 4

HORIA GÂRBEA

GELLU DORIAN, Alungînd tristețea, ca Paganini, Editura Brumar, poezie

Gellu Dorian, autor cum nu se poate mai ramificat în toate genurile, speciile și subspeciile literare, își construiește un volum care nu seamănă cu altele ale sale astfel: începe cu un prolog, va termina cu un epilog și între ele încadrează formațiuni geografice: Stepe, Prerii, Siberii, Sahare, Pământuri, apoi Aere, Ape, Focuri, completînd lista elementelor fundamentale și, în final, puncte cardinale pe care le vede multiplicat, plural: Esturi, Vesturi, Norduri și Suduri. Pe scurt: o lume în ceea ce are ea esențial. Fiecare dintre ciclurile enumerate are mai multe părți. De pildă, Saharele sînt, după Gellu Dorian, în număr de trei:

„Iul, nunta și mormîntul. Fiecare dintre poemele-părți se compune matematic din trei catrene cu versuri foarte lungi, cam la 20 de silabe fiecare, și care rimează două cîte două, împerecheat, rimele

fiind adesea aproximative (fistic-mistic, tanti Cici-Bertolucci). Construind acest edificiu poetic, Gellu Dorian își (sau ne) alungă tristețea, ca Paganini, așadar cîntînd. Putem bănuși că versurile catrenelor sînt corzile viorii, că strofele sînt măsurile unui rînd melodic și că totul vibrează muzical, rezonînd în totalitatea evocată de titlurile numitelor cicluri. Putem ghici în exercițiul precis executat tenacitatea perfecționistă a unui luthier medieval, ca și ambiția unicității și patima tainei vreunui clopotar din vremea lui Rubliov. Precum un personaj al lui Garcia Márquez practica – și cît de des ne putem da seama – prețioasa profesiune de „îmbălsămător de viceregi”. Gellu Dorian știe să flateze ochiul și urechea unui cititor dornic de simetrii vizuale și sonorități și se bucură - ca Paganini - de propriile sale virtuozități.

ANDREI ZANCA, Oprirea, Editura Grinta, poezie

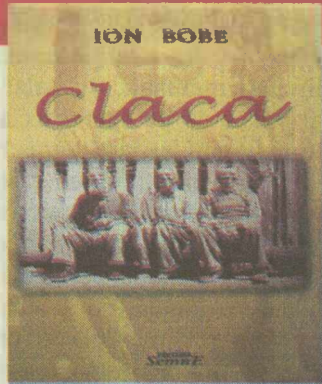
Dintre poeții optzeciști, Andrei Zanca a avut un destin singular de la care opera lui s-a resimțit. Exilat în Germania după ce abia putuse să-și publice un volum în colecția uniformizantă a „debutanților” de dinainte de '89, fapt ce constituia totuși un eveniment major la acea vreme pentru autor și cititori, Andrei Zanca a rămas un „stranier”. Poemele sale au devenit tot mai conceptuale, au ăsat linia afundării în prozaic, ludic, cotidian a promoției din care face parte și au căutat originalitate în exprimarea unor meditații lipsite de ironie. Și totuși apelul la obiecte, la recuzita banalului, extras din poezia americană, care le-a fost util optzeciștilor, interferă cu reflecțiile lui Andrei Zanca. Poetul cultivă obsesiv anumite motive, reia

obiecte care par anodine, dar devin simbolice. Între ele, fereastra și copacul (arborele, zice autorul), care se sustrag de la simbolistica facilă sau doar datată (deschidere, înălțare spre cer, înrădăcinare în solul fertil etc.) și

devin expresii ale unui tip special de anxietate. Ea este dată de perfecțiunea execuției tehnice și supoziția (de fapt, aparența) producerii unui fenomen aleator, dar în a cărui apariție prin hazard nu crede nimeni. A se revedea, ca emblemă a unui asemenea tip de realizare, tabloul lui Magritte cu luna nouă plasată fix deasupra unui personaj cu melon respectabil, prea corect ca să nu fie stranu. Poezia lui Andrei Zanca e neliniștitoare ca „muzele” lui Chirico, iar modelul arboreului este acela al grafului din matematici sau al fractalilor care definesc conturul frunzei. Fiecare punct ivește noi posibilități de ramificare. Cît despre „oprire”, ea nu există! Și la nivel subatomic, lumea – mai ales cea a lui Zanca – încă e divizibilă.

ION BOBE, Claca, Editura Semne, schițe

Schițele lui Ion Bobe sînt extrem de scurte și inspirate dintr-o realitate rurală familiară cititorului din alte lucrări similare. Și titlul, de un voit anacronism, este sugestiv pentru conținut. Debutantul „întîrziat”, la peste 70 de ani!, cunoaște lumea satului din copilărie și o judecă fără ironie superioară, dar și fără dulcegării și clișee semănătoriste.

Autorul are un evident simț al umorului și al replicii. Totuși, textele sînt prea succinte și tema e expeditată rapid printr-o întorsătură în poantă. Cele vreo douăzeci de schițe sînt în acest caz relevante pentru – orice s-ar zice – o ciudățenie: un prozator înzestrat, care s-a ignorat decenii la rînd și s-a situat cu bună-știință în afara literaturii.

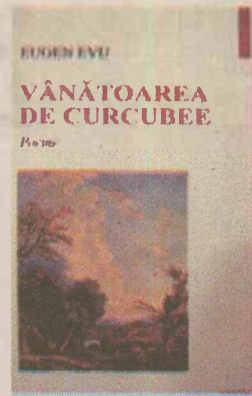
Ideea de a realiza o piesă cu personajele, situațiile și chiar cu replicile lui I.L. Caragiale, eternul model al dramaturgului român, nu este nouă deloc. S-au exercitat în acest sens dramaturgi precum G. Genoiu sau chiar critici, singura piesă a lui Alexandru George fiind o continuare a „Scrisorii pierdute”. Nicolae Bunget convoacă personaje din toate cele patru comedii ale ilustrului său confrate, inclusiv unul care nu are replică acolo (Popa Ripici) și le mai adaugă două. Se strîng ast-

NICOLAE BUNGET, Năravu' național, Editura Semne, teatru

fel foarte multe. Situațiile se încurcă și ele. Didina și Mița sînt amantele lui Farfuridi și Brînzovenescu etc. Încercarea este de a actualiza și de a susține ceea ce știm: lumea lui Caragiale continuă în lumea noastră. Dar umorul acestor ziceri actualizante e subțire, mai ales dacă îl raportăm la cel al strălucitului său model. Ziarele au titluri ca „Mapa-

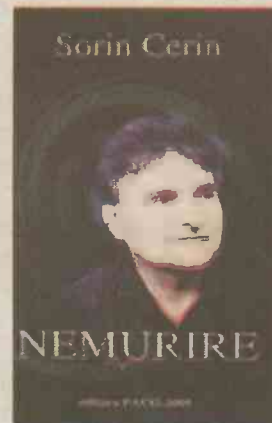
mondul național”, teza de doctorat a lui Farfuridi se numește „Delicvența juvenilă la senectute” etc. etc. Ambițiile textului și autorului sînt mari, mai mari decît erau chiar cele ale lui I.L. Caragiale. Pe scurt, nobilă și ingenioasă mai mult în intenții decît în realizare, comedia nu se ține. Și ceea ce nu se ține putem pentru ca să zicem că a căzut.

EUGEN EVU, Vânătoarea de curcubeu, Editura Hestia, poeme

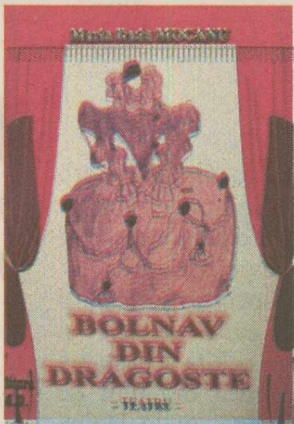
În acest volum, Eugen Evu scrie două tipuri de texte: o poezie muzicală, cu sonorități tradiționaliste, și una de reflecție. Prima categorie, chiar dacă pare mai desuetă, este mai simpatică. Al doilea tip de poeme încearcă interogații filozofice pretențioase și se expune cîteodată nonsensului: „Să suportăm discriminarea pluralului?/ Aceste uri care nu pot iubi/ Aceste iubiri care înalță arcuri/ ...vinovăția alienării de ceilalți/ poate fi reciclată”. Eugen Evu reușește cu mult mai bine în pasteluri și în idile. O „Doină de nicicum” amintește agreabil poemele lui Cezar Baltag din „Madona din dud”. Totuși, aici poetul recurge la un nefericit „refren”: *Alaun alean alien!* Un masculin de la alienare sau apel patetic la vreun E.T. pentru scenarizarea lui Alien 4?

SORIN CERIN, Nemurire, Editura Paco, maxime

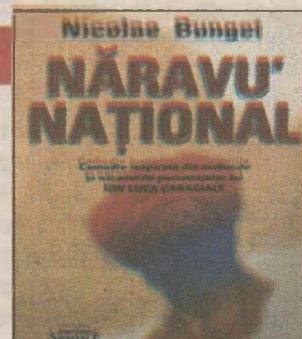

Sorin Cerin a început cu romane groase de consum, în stil american, și a ajuns la cărți subțiri de cugetări. În ipostaza de romancier, autorul apăsător plauzibil. Maximele pe tema „nemuririi”, în număr de 856, sînt prea multe și mărunte. Cît de profund ai fi, să reflectezi de 856 de ori la nemurire fără a fi banal, patetic sau ridicol este categoric cu nepuțință. Panseurile lui Sorin Cerin se înșiră senine, fără ca scriitorul să încerce vreodată să se pună în locul cititorului ca să audă cum sună: „329. *Nemurirea este sensul de a fi al iubirii.* 330. *Nemurirea este nemărginirea iubirii.* 331. *Fără de iubire, nemurirea ar fi o simplă minciună a existenței.* 332...333...334... și așa mai departe. La punctul 284, gînditorul scrie: „*Nemurirea este dincolo de orice logică a Iluziei Vieții.*” Cu aceasta își dăsește (de la verbul „to delete”) sensul demersului creator și reflexiv. Căci nu poți reflecta logic la ceea ce declari că scapă logicii. Nu e singura contradicție, dar ce mai contează?

MARIN RADU MOCANU, Bolnav din Dragoste, Editura M.D., teatru

Piesele lui Marin Radu Mocanu, acum adunate, în număr de trei, în acest volum, sînt scrise de un dramaturg care știe ce este teatrul și, mai ales, știe ce „era” teatrul. Dacă nu am afla că piesa primă, *Școala burlacilor*, s-a jucat cu săli pline la Turda și în tot Ardealul în stagiunea 1979-1980, tot am putea bănuși acest lucru. De atunci au trecut 30 de ani și teatrul, din păcate, cu ilustrele excepții cunoscute și ținute în viață și prin efortul regizorilor, e o artă al naibii de perisabilă. Și despre timpul prezent, autorul nostru scrie tot în schemele timpului trecut, fapt ce descurajează mai ales prin faptul că, dintre toate însușirile care se cer unui dramaturg, nota cea mai mică o ia la simțul replicii. Replicile sună învechit, convențional, nu-și iau zborul. Piesa mediană, titulată „Bolnav din dragoste”, fiind mai puțin ancorată într-un timp determinat, poate s-ar putea mai degrabă juca decît celelalte două. Totuși, în contextul actual, în care textul teatral autohton, cît de bun, nu interesează teatrele, regizorii, actorii, cu atît mai greu ar fi acestor piese să devină altceva decît o literatură pentru lectură, o literatură onorabilă desigur, dar nu mai mult.

Admiterea, mai ales urmată de reușita la facultate, era pe vremea tinereții mele un adevărat eveniment. De multe ori pregătirea presupunea materii care nu fuseseră în prim plan în liceu; era și cazul meu, care am absolvit un liceu real, dar, dorind neapărat să dau la filologie, am fost nevoit să parcurg singur și să descifrez toate capcanele limbii și ale gramaticii române. Cu gramatica învățată atunci am trecut cu brio prin multe examene de profil din facultate, unele având profesori cerberi precum George Nicolescu (zis „Animalul”) sau Mioara Avram.

Colac peste pupăză - venise și ordinul de încorporare, pe care maică-mea îl ținea ascuns, ca să nu mă tulbure în pregătirea pentru admitere. De altminteri, aproape toți candidații la facultate foloseau valize de lemn, rămase de la câte un frate mai mare care făcuse armata. Și eu aveam asemenea geamantan, dăruit de unul din frații mei, la lăsarea lui la vatră... Cu încuietore, plus lacătul de rigoare; unii tâmplari își făcuseră o adevărată specializare din confecționarea unor asemenea obiecte.

Am plecat foarte târziu spre București, într-o marți ploioasă și, culmea, mai era și 13 septembrie. „Nu-i nimic, ție ploaia îți poartă noroc”, mi-a zis mama la plecare. Căci eram născut într-o lună ploioasă, noiembrie, și de mic bătusem pădurile pe ploaie. Una din legendele familiei era chiar că, la vreo doi ani, fusesem găsit, după câteva zile de căutare, în adăpostul unei lupoaice. Am și acum urmele lăsate pe ceafă de lupoaică-mea.

În Gara de Nord era ca la refugiu. Cu un taxi care m-a plimbat mult și bine am ajuns la „Juridice”: un ghișeu minuscul și o coadă imensă a celor cărora li se verifica totalitatea și actualitatea actelor. Înghesuială, lipsă de considerație. Din instinct de conservare am intuit omul de care trebuia să mă atașez, un băiat care inspira încredere, demnitate, și era la admitere, ca și mine, unul dintre întârziți. Ne păzeam cu schimbul

NOCTURNE

Zile de retrăit.
Studentia.

STELIAN TĂBĂRAȘ

bagajele și cărțile și mergeam tot pe rând la panoul de afișaj, „sub Juridice”, în care apărea zilnic situația înscrișilor, apoi repartitia pentru probele de „scris” în zeci și zeci de clase, concomitent. Țin minte și astăzi pe unii supraveghetori din sală, între care Alecu Hanță, care mai târziu avea să-mi fie și asistent. Proba de scris avea să fie necruțătoare - peste o mie de candidați au primit calificativul „respins” și am văzut cum după-amiaza, întristați, își făceau bagajele. Dormitorul meu era de-a dreptul ciuruit; „Dar mulți peri-veți în curând din mândra noastră ceată”, recita astenic și alecsandrinian (iar la sfârșit, peste vreo două zile, bucuros că amândoi fuseserăm declarați admiși) noul meu camarad, devenit ulterior profesor de literatură la Vălenii de Munte, Gheorghe Vișan. După victorie ne puteam „sărbători”, bine înțeles, după telefonul de rigoare dat acasă. Cu voce sugrumată de emoție, mama mi-a cerut să iau repede adevărta că am fost admis și să mă prezint la comisariatul militar, căci eram somat din trei în trei zile...

În prima zi de curs, Gheorghe Vișan îmi păstrase un loc în banca de lângă el, luase deja primele notițe și pentru mine și o repartitie pentru un cămin mai „ca lumea”. Toată degingolada de la dormitorul-cazarmă rămăsese o amintire.

M-a furat peisajul bibliotecilor, al străzii, al spectacolelor (se ținea prima ediție a Festivalului Enescu). Se deschiseseră între timp și mustăriile, cea mai cunoscută fiind zahanaua La zori de zi, aflată cam unde e astăzi Teatrul Național.

Peste vreo săptămână se anunța cu tam-tam prin toate holurile că în Amfiteatrul Odobescu se deschide cenaclul literar „Nicolae Labiș”. Acolo aveam să-i cunosc pe idolii literari ai generației mele, care aveau și „volume”: Nichita Stănescu, Ilie Constantin, Cezar Baltag, iar mai târziu, pe la jumătatea anului, au apărut Adrian Păunescu și delicata lui logodnică, Constanța Buzea, care nu erau încă studenți. Printre colegii mei de an se „nimeriseră” Laurențiu Ulici, Marian Popa, Mircea Iorgulescu, Natalia Stancu, Nicolae Baltag, Cornel Moraru, Maria-Luiza Cristescu, Victoria Dragu (Dimitriu), Dan Horia Mazilu, Gheorghe Anca, Alexandru Sincu... Alături de ei aveam să audiez inegalabilele prelegeri ale lui Călinescu, Tudor Vianu, să-i întâlnesc pe Tudor Arghezi, Sadoveanu, Cezar Petrescu, Nicolae Noica (invitat la cursul de critică de Eugen Simion, asistent pe atunci) și mulți alții. Îmi amintesc desigur dascălii străluciți, printre care George Munteanu, eminescolog din școala lui Petrovici, Mathilda Caragiu-Marioțcan, Zoe

Dumitrescu Bușulenga, Alexandru Poalelungi (destin ciudat: învățase și trăise în cele mai grele condiții - la un moment dat cânta din acordeon la un restaurant). Era un dialectolog de o integritate profesională cum greu se mai poate vedea pe tărâmurile balcanice. Se spune că fratele lui, profesor de matematică, ar fi vrut să facă și el Filologia, iar Poalelungi ar fi vrut și el să urmeze și Matematica. La examenul de admitere la Matematică, fratele lui a promovat cu notă maximă. Dar s-a înscris și la Filologie, unde i-a venit rândul să dea examen cu... Poalelungi. Care l-a trântit de nu s-a văzut! De câte ori văd azi tot felul de nepotisme, îmi amintesc de necruțătorul Poalelungi.

Nu poate fi uitat, desigur, Călinescu, la ale cărui cursuri amfiteatrul Odobescu era neîncăpător: trosneau ușile și ferestrele sparte, se țineau după el tot felul de reporteri de la reviste, pe care-i refuza net, aruncând cu dosul mâinii pe jos orice microfon instalat pe catedră. La lecția despre filozofia din opera lui Eminescu, după un excurs impresionat, se întorcea spre cei din spatele lui - de obicei, primul instalat acolo era George Ivașcu - și spunea mefistofelic, în stilul lui „cântat”: „Asta e filozofiiiiv”, Ivașcule!” Își rotea apoi ochii prin sală, privind la frumoasele noastre colege: „Poetul se gândea la creațieeee, iar iubita la procreațieeee”. La Soacra cu trei nurori preciza, convins, că nora era un caz tipic de dereglare hormonală (trăgea la coasă, își bătea soacra...). Odată - nu mai știu dacă a fost ultimul lui curs - l-a podidit sângele pe gură și pe nas, dar a refuzat să iasă din sală până nu-și termină lecția.

Dacă aș traversa astăzi Amfiteatrul Odobescu aș auzi vocile tuturor acestora, fără de care literatura și cultura română ar fi ca un Pantheon fără coloane... și fără de care viața mea ar fi fost altceva.

- Leidiz end gentälmen...

- Bună seara, Brașov!

- Uelcăm tu Romania, uelcăm tu Goldän Cerb 2009 - ză interneșănäl-mondial-europiän-planetar festival of ză uärlđ. Mai neim iz Aurelian Temișan și ai em hepi că mă făcui cu un ciubuc pe criza asta.

- Sunt Delia Budeanu, scumpi spectatori și iubii telespectatori, îl cunosc pe cerb de când era ieduf și m-au adus pe post de trofeu istoric. Rochița aceasta nu e o draperie alb-negru, ca pe vremea dragului de Bocăneț, ci este chiar creația prietenei mele Doina Levintza, pentru care s-a suplimentat bugetul festivalului. Voi face un gest sublim cu brațul înmănușat, apoi încă unul, o să mă poticnesc puțin, n-am prompter, este emoția revenirii, și o să închei ca la operetă, așa cum făceam eu prin anii '60, toamna. Melodiile din seara aceasta sunt cântate ca pe vremea mea. La pupitru, în locul lui Sile Dinicu - altcineva. La microfon - aceeași Delia Budeanu.

- E seara șlagărelor - ză nait of evergriin. Ne vor cânta și ne vor încânta atâtea voci de aur ale cântecului și muzicii ușoare românești. Dacă nu-i veți recunoaște - asta e -, nu le va scrie nimeni numele pe burtieră. Voi cânta și eu după Gabi. Ei, care Gabi? Cotabiță. Aplauze!

(carul 4) Taie pe public! Taie pe public, n-auzi?! Nu pe locurile goale. Cum multe, uite colo, la camera 5, un pâlț de oameni. Nu pe Sassu, idiotule, nu vezi că arc umărul sub fruntea doamnei Adina Buzatu! Taie pe macara! Ieși, mă, din scenă, cu cablurile alea... De fapt, lasă, să vadă lumea că e live. Hai, repede, publicitate. Cine e la lumini? Iar a pus 200 de filtre albastre de nu se vede nimic? I-am spus că nu în seara asta,

TV PLANET

Cerbu' mamii, cerbule

ANA-MARIA NISTOR

măine cântă Aura Urziceanu. Azi? Și eu de ce n-am un desfășurător? De ce filmezi aplauze? Cum gata? Bine, hai pe la Clubul Aro, că nu mai pot. Nu vedem măine la 6.

Seara de gală. Pe scenă, cei patru prezentatori, toți angajați cu carte de muncă la TVR prin diverse departamente. Pe rând și toți odată.

- Leidiz end gentälmen...

- Bună seara, Brașov!

- Uelcăm tu Romania, uelcăm tu Goldän Cerb 2009 - ză interneșănäl-mondial-europiän-planetar festival of ză uärlđ.

- Aici, în Piața Sfatului...

- A sosit și seara marilor pariuri,

- seara mult așteptată,

- seara când finaliștii au ajuns la finish,

- seara când toată lumea stă cu sufletul la gură de emoție:

- concurenții de dorul celor 10.000 de euro, direcția festivalului de grija banilor aceia, colaboratorii de teama contractelor nesemnate, eu de frig, basistul de ce vede din spate, colega mea că-i pocnește rochia,

mama că mă vede la televizor și Dida Drăgan că iar se bălbăie în timp ce citește de pe hârtiuță.

- Festivalul organizat de Televiziunea Română (ca se repeta de 100 de ori, la orice pauză de respirație) și află la a XVII-a ediție. În 1968, scrie și pe site, s-a prezentat 22 de concurenți din 28 de țări. Să se calculeze: câte țări reprezenta fiecare dintre ei plus 1' ediții deînmulțit cu 2009 minus 1968 la puterea a doua. Egal bugetul festivalului. De Aur.

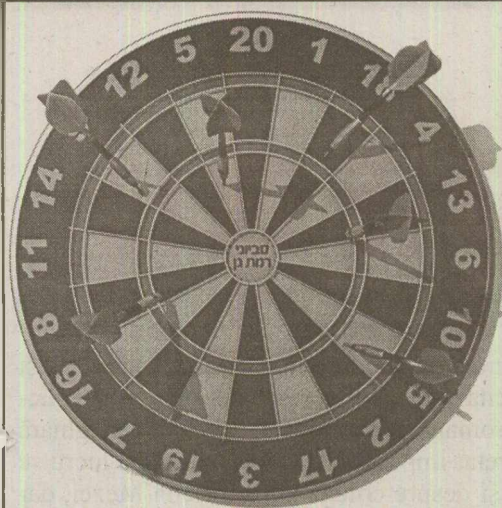
- Dragi spectatori rătăciți prin Piață și telespectatori adormiți pe TVR. A fost o ediție minunată Concerte minunate, invitați minunați, un balet minunat - cum n-ați mai văzut de pe vremea când s'ocupa Aglae Gheorghe -, filmări tremurătoare chiar și de pe trepid, cadre bete prin mulțime, un editor de montaj care respectă ritmul său interior, microfoane care păcăne, un scenariu execrabil, căderi de sune lumini puse prost - ce mai, o nouă performanță TVR. Căci Televiziunea națională nu concurează decât cu ea însăși, în veacul vecilor. Aplauze organelor, echipei tehnice de aici, de la sediu, din corcediu. De foști nu poate fi vorba, că din TVR n'pleacă nimeni.

- Iată, a mai trecut un an, am mai bifat un „Cerb” Acum să-i lăsăm pe invitații străini să se împrietenească, să se pupe, să facă poze, să se îmbete la sear folclorică, noi ne grăbim la casierie să nu ne-o i fraierii înainte.

- And ză uinăr iz.... TVR! (artificii, confetti)

- Gud nait, Brașov, gud nai, Romania.

Lupta adânc inegală cu mitocănia

încercuit de inamic, între cohortele de cititori de **Libertatea**, **Click** și **Cancan**. Campania împotriva mîrlăniei ar da roade numai dacă ar adopta metode de tip Ku-Klux-Klan, cu linșarea noaptea a cîte unui scuipător de semințe, ascultător de manele la volum maxim și parcator pe trotuare pînă la lipirea barei de zid. Altfel, la cîmp deschis, ponderea inamicului ar strivi orice insurecție a bieților oameni normali care au și dezavantajul de a fi sfioși, bine creștuți, eleganți, deci necotați cu șanse în fața agresorilor.

Amploarea și diversitatea mitocăniei românești au căpătat dimensiuni gigantice, pornind de la moravurile politice și ajungînd la micile gesturi de tipul scuipăturii în Parlamentul European. Această diversitate se manifestă și în mediile cele mai rafinate, de exemplu, în cele literare, pornind de la forme modeste ca ignorarea gramaticii și renunțarea la corectură și ajungînd la neacordarea dreptului la replică, atacul la persoană și altele.

Cavalerii **Jurnalului** se vor trezi nu în fața unor mori de vînt luate drept giganti, ci chiar dinaintea unor inamici concreți și gigantici, cu care nu știu cine s-ar putea măsura. Desigur, dacă anunțata campanie, care pornește pe 22 septembrie (adversarul e avertizat cu mărînimie), se va limita la înfierări de gazetă de perete și alte ciupituri de purice asupra rinocerilor, ar fi mai simplu pen-

tru ziar să renunțe înainte de a începe.

Să nu uite Marius Tucă și ceilalți cruciați ai săi că oponentii, în afara cohortelor autohtone, vor avea în ajutorul lor plutoane de cocalari multinaționali. Astfel, deunăzi, în superbul Parc Tei, restaurantul Anatolia a găzduit o chermeză a fanilor lui Galatasaray. Ca urmare, parcare a fost blocată complet de jeep-uri, încît cetățenii care parcase primii și-au căutat ieșirea printre copaci și bănci, terfelind spațiul verde sub ochii timpți și umerii ridicați neputincios ai Poliției Comunitare, prezentă *in corpore* și bine șpaguită. Românașii au plecat cu eșapamentele între picioare, gîndindu-se probabil la Vlad Tepeș, iar galacticii de Bosfor au chefuit liniștiți.

Împotriva lăncilor puține și fragile ale cavalerilor anti-cocalari se vor afla arme grele chiar din dotarea confrăților domnului Tucă. Presa, da, presa în majoritatea ei nu este decît o falangă cocalară mediatică din care aflăm că vedetele „au pus-o de o...” (nuntă sau chiar progenitură), „și-au tras un...” (apartament, merțan etc.). Doamna Rădulescu e în presa de gen numai „Răduleasca”, doamna X e numai „Ixuleasca”, iar domniile sînt strigați numai după porecelele din curtea școlii. Din revistele de sport poți înțelege oarece numai dacă ești expert în supranumele de cocalari ale jucătorilor și antrenorilor. Știrea nu e știre dacă nu face apel la porecelele imbe-

cile de tip Flocea, Sapă și așa mai departe. Conținutul ei, al știrii, fiind indiferent.

Cu colegii din presa scrisă care își delectează și își educă publicul în spiritul bătănesc, poate că marele purtător de bretele s-ar mai descurca. Dar împotriva sa și a celor cîteva căprării de exasperați se vor năpusti televiziunile care, pentru a face „rating”, nu sînt decît niște imense emițătoare de nesimțire și glume suburbane. De altfel, însuși **Antena 1**, care ține de trustul domnului Tucă, are obiceiul să își rotunjească veniturile la transmisiile de fotbal, punînd pe sticlă așa-zise „comentarii” ale oricăror idiști dispuși să plătească 1,19 Euro plus TVA pentru fiecare sms agramat. Așa că, în paralel cu meciul, ne delectăm cu comentarii gen: „Hai România, Hu (sic!) Austria!” sau „Hai băieți sunte-ți (sic!) cei mai tari. Te pup Tațo!” Evident, triburile care emit asemenea „comentarii sportive” nu cunosc virgula.

Așadar, domnul Marius Tucă și „Jurnalul” său pornesc o campanie grea, o bătălie în care se vor afla într-o inferioritate zdrobitoare atît, față de adversarul din front, cît și față de posibila camarazi din propriul tranșeu. Vom urmări cu interes și simpatie această încercare. Măcar de-ar ține, deși nu prea e de crezut! (**Hipo**)

Antijocul o să stea acasă

CONSTANTIN STAN

Plecarea echipei de fotbal a României de la Campionatul european a însemnat un prilej de jubilație pentru mulți jurnaliști, specialiști, oameni de fotbal. „Antijocul a plecat acasă”, au mulțumit ei cerului că o echipă care nu voia sau nu știa să joace fotbal nu mai încurcă treburile celorlalți. Tot decretăm că fotbalul e spectacol. Sau e și spectacol! De un deceniu și jumătate noi nu contribuim cu nimic la el. Noi ținem cu dinții de rezultat și cerul ne pedepsește cu gol în ultimele minute și ne uităm ca milogul în traista goală. Numită pe vremuri „temporizare”, iar acum „conservarea rezultatului”, tactica noastră este de a face timpul să treacă și poate-poate întinde un nerod de fundaș piciorul la o centrare la care nu se ducea niciun atacant român – pentru că toți se apărau – și și-o bagă în poartă. Uite-așa reușirăm noi rezultatul „memorabil” cu Franța, dar tot așa ne dădură gol austriei prin ultimele minute ca să ne așeze cu picioarele pe pământ.

Era clar încă de când a preluat Răzvan Lucescu Națională că șansele alea infime, de fapt, erau nule. Când nu mai ai ce pierde măcar joci. Joci fotbal. Cu relaxarea celui care ar trebui să știe că jocul plăcut nu e să stai cu fundul în poartă ci, așa cum filozofau brazilienii pe vremuri, să dai un gol mai mult decît adversarii. Noi nu jucăm. Noi intrăm pe teren cu teama ca adversarii să nu fi învățat, ca la miușele din curtea școlii, că meciul se termină când dai șase goluri sau douăsprezece, nu când fluieră arbitrul. Mi s-ar putea spune „bine, domnule, joci, dar ai cu cine?!”. Păi, e simplu: joci așa cum ai făcut selecția. Iar naționala României în această eră Lucescu jr. joacă exact cu jucătorii pe care i-a selecționat el. Adică, fie cu d-ăia în prag de pensionare, fie cu niște tinereii truditori și lipsiți de elan, curaj și inițiativă. Fricos, Lucescu jr. a adus la

Națională jucători cu care a lucrat, pe care îi știe și care nu îi ies din cuvânt. Probabil că și când vor să tragă la poartă cer permisiunea sau întreabă dacă aplică corect schema de la antrenament. Nu îmi amintesc vreun joc memorabil, frumos al Brașovului nici în mandatul lui Răzvan Lucescu și nici în campionatul ăsta, în care e pe primul loc. Nici pe cei de la Urziceni nu i-am văzut jucând fotbal un campionat întreg și au ieșit campioni. Asta e filozofia campionatului nostru: fotbalul meschin, iar această filozofie falimentară se regăsește întru totul la nivelul Naționalei. Această mentalitate a produs așa-numitul „asalt al echipelor mici”. Nu-i niciun asalt și nicio egalizare valorică a campionatului nostru. Echipetele mici nu se duc nicăieri să joace fotbal, ci să ciupească un punct și, dacă norocul le ajută, chiar trei! Se agață cu crampoanele, cu mâinile de adversar, fac timpul să se scurgă cu tăvălituri pe teren, cu out-uri bătute după îndelungi scheme exersate la antrenament, adică mă fac că bat eu, pe urmă vii tu care te tot hotărăști, cu trasoare care ochesc ciorile din plopii aflați în jurul stadioanelor. Nu altfel decît ca o echipă mică am jucat cu Franța. Îmi plăcuse obrăznicia pozitivă a antrenorului care declarase că cine nu crede că vom bate Franța să nu mai vină la Națională, dar între declarații și realitatea din teren a fost o prăpastie de netrecut. A fost nevoie de eroismul ca la Plevna al lui Chivu, de șuturile anemice ale francezilor, de mingicăreala la mijlocul terenului a lui Apostol pentru a obține acel egal chinuit și deloc glorios. Să nu-l uit pe băiatu' ăsta: îmi dă uneori senzația că nu a mai jucat pe-un teren mare de fotbal și că vine direct de la miușă. Le știe cu mingea, se agață acolo, în 30 m de adversari și îi încurcă, dar terenul e prea mare pentru el. Exact ca la miușă, mai dribleză un jucător în loc să ridice ochii pentru a vedea tot terenul și, exact ca la miușă,

la golul francezilor, se ținea de bară cât să-i scoată din ofsaid. La fel ca Apostol e și Mara: miușele pe plajă îi pun în valoare talentul, dar de aici până la a construi o națională de viitor cu el și alții asemenea e cale lungă. Mara ar trebui să plîngă după anii când era cu adevărat un talentat fotbalist de viitor. La Urziceni, în echipa aia de coșai harnici, tehnica lui părea un briliant, un giuvaer. La Paris sau oriunde în Europa, tehnicitatea lui ține de vremuri apuse.

Am făcut un joc întreg penibil, fricos: prima repriză cu Franța și a doua cu Austria și două reprize mediocre. Deocamdată, asta e Naționala construită de Lucescu jr. O echipă muncitoare, truditore, care practică mai degrabă antijocul decît jocul. Să fim realiști: nici cu Ungaria nu am jucat nimic, nici cu Lituania nu ne-am permis să jucăm. Am stat la mila și stîngăcia atacanților unguri și lituanieni. Am bătut?!, mi se va spune. Am bătut două echipe modeste. Lituania de-acasă n-a fost deloc aia de la Cluj, când ne dădea 3-0. Și Lituania de la Cluj e un accident. Norma, adevărul – cea de-acasă. Iar Ungaria – care nu a mai scos capul din mocirla mediocrității de multă vreme – ne-a îngheșuit în finalul partidei de ne tremurau chiloții și imploram secunde să treacă mai repede.

Ruptă în două – și ca vîrstă, și ca valoare –, Naționala, prin antrenorul ei, nu știe ce vrea. Să dea încredere jucătorilor tineri cu astfel de rezultate chinuite ori să le insuflă tupeul de a juca mai târziu la victorie, cu adevărat la victorie, cu orice echipă a lumii? Să terminăm cu prostiile de genul „dacă ieșeam la joc, ne dădeau francezii o căruță de goluri”. Franța, cu apărarea pe care o are, era de bătut. Apărându-ne, nu le-am dat ocazia să-și arate slăbiciunile decît o dată.

Oricum, mie autogolul lui Escude mi-a plăcut! Dacă-ar fi fost columbian, îl împușcau aia ca pe Escobar! Francezii, mai galanți, l-au înjurat pe antrenorul Domenech.

Hop-isme, aproximativ-isme și alte isme

Gala Tânărului Actor HOP de la Mangalia, care s-a desfășurat între 3 și 5 septembrie, la Casa de Cultură, a ajuns, în ciuda crizei, la cea de-a XII-a ediție (dacă socotim și primele două ediții inaugurale de la Costinești). Este o performanță a continuității unui proiect generos, dedicat exclusiv tinerilor artiști, dacă ne gândim la contextul cultural pe care-l traversează România, caracterizată prin lipsa normalității și a neputinței de a duce un program la bun sfârșit. Cu defectele ei mai mici sau mai mari, cu absolvenți destul de inegali ca valoare artistică, cu momente uneori penibile, cu o organizare destul de bună (UNITER, Ministerul Culturii și Cultelor, Primăria Municipiului Mangalia, cu sprijinul Consiliului Județean Constanța și TVR Cultural, în calitate de producător asociat), Gala reprezintă o felie de viață culturală autentică.

Sânge, spermă și mult „zbucium” sorescian

Actuala ediție a Galei Tânărului Actor HOP a stat sub semnul noului curent din lumea teatrală românească. Cât mai multe șocuri vizuale, cât mai mult sânge, spermă și alte secreții, toate „servite” în ambalaje spectaculoase. E bine, e rău? Această tendință care a caracterizat aparițiile scenice ale concurenților spune foarte mult despre școală, dar și despre opțiunile proprii. Gala, fondată de regizorul Cornel Todea, directorul Teatrului Ion Creangă, este expresia mai mult sau mai puțin exactă a stării de fapt din academiile de teatru de la noi. La start, au fost selectați la secțiunea Individual, 16 absolvenți (ei au aparținut școlilor de teatru din București, UNATC, Hyperion, dar și ale celor din Cluj, atât secțiunea maghiară, cât și cea română, Iași, Sibiu), iar la secțiunea Grup au fost prezentate patru spectacole în care au jucat absolvenți ai profesorilor din București (Universitatea Spiru Haret, clasa Lucia Mureșan), Sibiu (Universitatea Lucian Blaga, clasa George Ivașcu), Iași (Universitatea de Arte George Enescu, clasa Mihaela Arsenescu Werner) și Târgu-Mureș (Universitatea de Artă Teatrală, clasa Nicolae Cristache). Concurenții au ales – cu o singură excepție – texte contemporane, scrise cu nerv și abordând teme foarte actuale, de la singurătate, incomunicare, alteritate (care este tema constantă și emblematică a manifestării) până la pierderea identității, intoleranță și sexualitate. Nu au lipsit dramaturgii consacrați: Matei Vișniec, Lars

Agnes Benedek, câștigătoarea Premiului pentru cea mai bună actriță

Noren, Igor Bauersima, Neil LaBute, Rodrigo Garcia, Daniel Keyes, dar și cei aflați mai la început de drum, cum ar fi actorii Ioan Peter, Clara Flores, Antoaneta Zaharia, regizoarea Alexandra Badea. Faptul că mulți dintre ei au făcut apel la dramaturgi români contemporani spune mult despre nevoia lor de a se exprima și de a fi înțeleși de colegii lor de generație. Au existat și trei dramatizări interesante: *Jurnalul lui Nijinsky*, *Ispitele Sfântului Anton*, de Gustave Flaubert, și *Buna Vestire din Elogiul mamei vitrege*, de Mario Vargas Llosa. Se poate spune că, la nivel de text, alegerea concurenților a fost net superioară din punct de vedere calitativ, față de cea din edițiile anterioare. Problemele cele mai spinoase pentru tinerii „hopiști” nu au venit din partea probei libere, ci a celei obligatorii, care i-a pus pe candidați în fața universului liric al lui Marin Sorescu, prin două poezii: *Cât ține clipa* și *Tratat despre tril*. Niciunul dintre candidați nu s-a descurcat prea bine, pentru că, în timpul studenției, profesorii nu mai pun deloc accentul pe arta recitării și acest lucru s-a văzut foarte bine. Nu au știut cum să se apropie de poezie și au teatralizat excesiv, distrugând complet fibra lirică. Se mai citește poezie? Se mai înțelege poezia? Se pare că nu. Juriul de premiere a simțit deruta candidaților și s-a adaptat repede, practic, neținând cont de modul cum concurenții au rezolvat această probă.

Premianții: între promisiune și dezamăgire

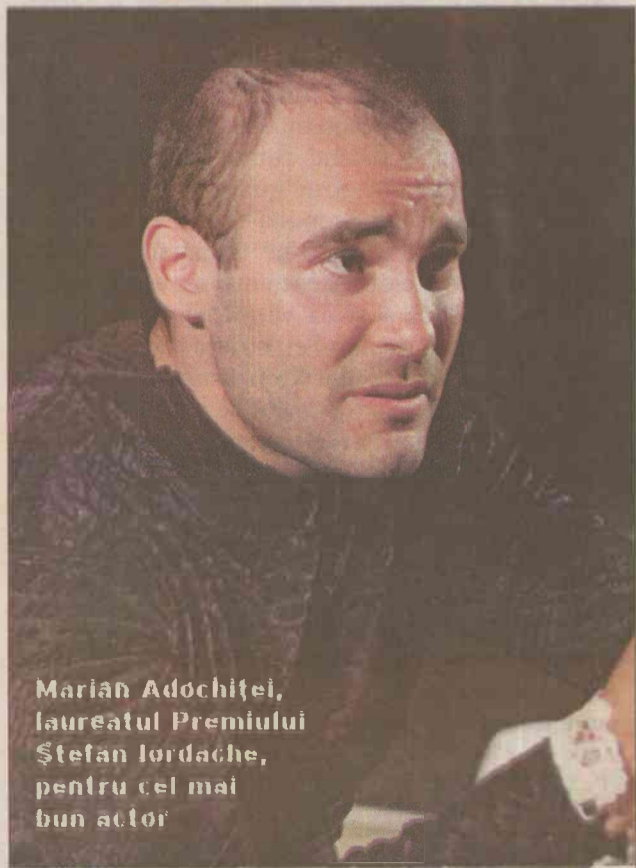
Nu înțeleg de ce juriul Galei îi neglijează pe critici, el fiind alcătuit doar din actori și regizori. Cred că ar fi important pentru echilibrul judecării de valoare să existe și un om de specialitate. Juriul, format din actorii Virginia Mirea, Ana Ioana Macaria, Marius Manole, regizorul Vlad Massaci și coregraful Florin Fieroiu, a avut mai multe decizii discutabile. Premiul, care a fost agreat de critici, jurnaliști și spectatori, a fost cel pentru cea mai bună actriță: Agnes Benedek, de la Universitatea Babeș Bolyai din Cluj-Napoca, promoția

2008, secția maghiară, clasa lui Hathazi Andras. Deși nu a putut recita poezia lui Sorescu decât cu mari poticniri în limba română, monologul ales în limba maghiară a fost interpretat impecabil. De altfel, același lucru se poate spune și despre colega ei, Gabriella Mezei, dar care a avut neșansa ca tehnica să-i joace feste (nu a mers prompterul pe care era proiectată traducerea în limba română). La această ediție s-a inaugurat Premiul Ștefan Iordache, cel care a fost nelipsit din juriile HOP și mereu fericit când descoperea talent și vocație la cei tineri. El a revenit unui tânăr ceva mai copt, Marian Adochiței, promoție 2005, Universitatea de Arte George Enescu din Iași, clasa Corneliu Gheorghiu. Dacă nu ar fi fost premiat, nici nu l-aș fi observat, pentru că textul lui Matei Vișniec, *Și uite așa ne trezim într-o bună zi cu mii de câini ieșind din mare*, a fost abordat foarte tern, fără nuanțe, monoton. La fel s-a comportat și cu poezia soresciană. Un alt premiu discutabil este cel acordat Secțiunii Grup, pentru fragmentul *Merge* din piesa *Autobahn*, scrisă de Neil LaBute (interpretat deloc fericit de Ciprian Mistreanu și Oana Porav Hodade, de la Universitatea de Artă Teatrală din Târgu-Mureș, clasa Nicolae Cristache). Trebuie spus că Secțiunea Grup a „strălucit” prin mediocritate. Premiul Maria Filotti ne-a atras atenția asupra unei proaspete absolvente a UNATC, Valentina Andreea Zaharia, clasa Adrianei Popovici, care va debuta în noua stagiune pe scena Naționalului bucureștean, iar Premiul special al juriului „Sică Alexandrescu” a fost înmănat de directoarea postului TVR Cultural, Doina Zeca Buzura, actriței Eliza Țuțurman de la Universi-

Secvență din spectacolul *Merge*, care a primit Premiul pentru Secțiunea Grup

Fotografii: Maria Steinel

Marian Adochiței, laureatul Premiului Ștefan Iordache, pentru cel mai bun actor

tatea Babeș Bolyai din Cluj-Napoca, Secția română, clasa Miriam Cuibuș. Publicul a avut alte opinii. Voturile lui au mers la Irina Ivan, absolventă UNATC, clasa Doru Ana, și la spectacolul de pantomimă *Clisee?!?*, cu absolvenții Universității Lucian Blaga din Sibiu, clasa George Ivașcu. Printre nedreptățiile Galei s-au numărat Alexandru Bogdan, de la Universitatea Hyperion, clasa Rodică Mandache, extrem de talentat, care a prezentat un text scris cu inteligență de Ioan Peter, un comentariu parodic la piesa lui Cehov, *Livada de vișini*; Lari Cosmin Georgescu, depunctat din cauza depășirii timpului alocat de 15 minute, câștigătorul de anul trecut al Premiului Maria Filotti, dar care a fost foarte convingător cu fragmentul din piesa lui Rodrigo Garcia, *Cred că nu m-ați înțeles bine*, urmat de un comenariu scris de el, un pamflet succulent la adresa reformei Învățământului. Numai că juriul „nu l-a înțeles prea bine” și nu a știut că în artă regulile sunt făcute pentru a fi încălcate. De luat în seamă au fost și evoluțiile lui Silviu Florin Ruști, Olimpia Luca și Ștefan Lupu. Cu ajutorul mării, a pescărușilor, a răsăriturilor și apusurilor de soare, neverosimil de frumoase, slujitorii cei mai tineri ai Thaliei au mai trecut un HOP: cu bine, deși criza abia a început! (H.G.)